

Yildiz Afarin

Arabiankielisten pakolaisperheiden vanhemmuuden ja hyvinvoinnin tukeminen lasten näkökulmasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi YAMK

Opinnäytetyö

21.10.2023

Tekijä	Yildiz Afarin
Otsikko	Arabiankielisten pakolaisperheiden vanhemmuuden ja hyvinvoinnin tukeminen lasten näkökulmasta
Sivumäärä	47 sivua + 2 liitettä
Aika	21.10.2023
Tutkinto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Tutkinto-ohjelma	Sosionomi ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki, Metropolia ammattikorkeakoulu
<p>Tämän opinnäytetyön myötä kehitettiin lisää Usra – Perheenä Suomessa -hankkeen työskentelyä arabiankielisten perheiden hyvinvoinnin ja vanhemmuuden vahvistamisessa sekä työn kehittämiseksi lapsilähtöisemmäksi. Lisäksi opinnäytetyön kautta hanke sai työskentelynsä tueksi koottua keskeistä teoretista maahanmuuttajaperheiden vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta huomioitavista seikoista. Vanhempien hyvinvointi, perheen omavaraisuus ja perheen resilienssi vaikuttavat myönteisesti vanhempien ja lasten hyvinvointiin ja vanhemmuuteen. Tutkimusta varten kerättiin Usra-hankkeen kautta 9–13-vuotiailta lapsilta strukturoidun haastattelun avulla heidän kokemuksiaan heidän hyvinvoinnistaan ja vanhemmistaan. Vastauksien pohjalta järjestettiin kaksi työpajaa vanhemmille. Aineisto analysoitiin sisällön analyysillä.</p> <p>Lasten haastatteluissa korostui arkiset asiat ja perheen kanssa vietetyt yhteiset hetket. Hyvinvoinnin tärkeäksi osaksi lapset mielsivät ruoan, koulun, kodin ja kaverit. Lasten haastattelutulokset jaettiin hyvinvointi- ja vanhemmuusteeman alle. Ensimmäinen sisälsi yhteistä aikaa ja kodin ilmapiirin. Toinen teema sisälsi vanhemmat taitojen siirtäjänä ja opettajana sekä rajojen asettajana. Näiden lisäksi työpajoissa oli teemana myös lasten kuuleminen ja vanhempien vahvuudet.</p> <p>Työpajat pidettiin kielimuurin takia pienissä ryhmissä, joihin molempiin osallistui 5–6 henkilöä. Lasten haastattelujen perusteella kirjoitettiin seinälle eri teemoja, joista puhuttiin vanhempien kanssa. Vanhempien keskusteluissa nousi esille koetut traumat, kulttuurierot, integroitumisen haasteet sekä yksinhuoltajuus. Vanhemmilla oli tarvetta keskustella ja heitä askarrutti yksinhuoltajuus, kielivaikeudet, kulttuurierot ja oman uskonnon opetus. Vanhemmat kokivat tuen tarvetta omaan vanhemmuuteen ja sukupolvieroihin sekä muuton tuomaan lasten ja vanhempien eritahtiseen akkulturaatioon.</p>	
Avainsanat	arabiankielistet, pakolaiset, vanhemmuus, hyvinvointi

Author	First name Last name
Title	Supporting parenting and well -being of Arabic refugee families from the perspective of children
Number of Pages	47 pages + 2 appendices
Date	21.10.2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social services
Instructors	Katja Ihamäki, Lecturer
<p>With this thesis, the Usra - Family in Finland project was further developed working on strengthening the well-being and parenting of Arabic-speaking families and developing the work to be more child-oriented. In addition, through the thesis, the project received key theoretical information gathered to support its work on parenting in immigrant families and issues to be considered in supporting parenting. Parents' well -being, family self -sufficiency and family resilience have a positive impact on the well -being of parents and children and and skill of parenting. For the study, children aged 9-13 were interviewed with a structured interview about their experiences of their well-being and their parents parenting. Based on the answers, two workshops were organized for parents. The material was analysed by content analysis.</p> <p>The responses of the children's interviews emphasized everyday matters and importance of the spent time with the family. As an important part of well-being, children mentioned food, school, home and friends. School is an important part of everyday life. Children's interview results were divided into well -being and parenting. The first included a common time with family and a home atmosphere. The second theme included parents as skill transferer and teacher and as a border setter. In addition to these, the workshops included hearing children and the strengths of the parents.</p> <p>The workshop was held in small groups due to the obstacle to the language. Based on children's interviews, various themes were written on the wall, talking to parents. Parents' discussions included traumas, cultural differences, challenges of integration and single parenting. Parents had a need to discuss and were concerned about single parenting, language difficulties, cultural differences and religion. Parents brought up the need for support for their own parenting and the need to discuss about generational differences with children.</p>	
Keywords	Arabic speakers, refugees, parenting, welfare

Sisälllys

<u>1</u>	<u>Johdanto</u>	3
	<u>1.1</u> <u>Tutkimuksen yhteistyökumppani</u>	4
<u>2</u>	<u>Vanhemmuus ja perheiden hyvinvointi</u>	5
	<u>2.1</u> <u>Vanhemmuus</u>	5
	<u>2.2</u> <u>Pakolaiset ja turvapaikanhakijat</u>	8
	<u>2.3</u> <u>Hyvinvointi</u>	9
	<u>2.4</u> <u>Perheiden hyvinvointi</u>	11
	<u>2.5</u> <u>Akkulturaatio osana perheiden hyvinvointia</u>	12
	<u>2.6</u> <u>Pakolaisperheiden voimavaroja lisäävät tekijät</u>	15
	<u>2.7</u> <u>Perheen resilienssi</u>	17
<u>3</u>	<u>Opinnäytetyön toteutus</u>	21
	<u>3.1</u> <u>Kehittämistehtävä</u>	21
	<u>3.2</u> <u>Tutkimusmenetelmä</u>	22
	<u>3.3</u> <u>Tutkimuksen kohde</u>	24
	<u>3.4</u> <u>Vanhempien työpajan toteutus</u>	25
<u>4</u>	<u>Tulokset</u>	28
	<u>4.1</u> <u>Lasten haastattelujen tulokset</u>	28
	<u>Hyvinvointi</u>	28
	<u>Vanhemmuus</u>	29
	<u>4.2</u> <u>Vanhempien työpajojen tulokset</u>	31
	<u>Ensimmäinen vanhempien työpaja: Hyvinvointi</u>	32
	<u>Toinen vanhempien työpaja : Vanhemmuus</u>	34
<u>5</u>	<u>Johtopäätökset</u>	38
	<u>5.1</u> <u>Aineiston luotettavuus</u>	40
<u>6</u>	<u>POHDINTA</u>	42
	<u>Lähteet</u>	44
<u>1.</u>	<u>Liite 1 Taustakysymykset lapsille</u>	2

1 Johdanto

Erilaisten tutkimuksien kautta on lähestytty vanhemmuutta monella eri tavalla mm. kasvatuksen, kasvatustyylien määrittelyn, kasvatuskäytäntöjen ja vanhemmuuden stressin kautta. Vanhemmuus on erilaisten vanhemman asenteiden yhteissumma, joka tulee lapselle tutuksi vanhemman käytöksen kautta ja on perusta tilannekohtaisemmille kasvatuskäytännöille. Näillä kasvatuskäytännöillä luodaan tunneilmapiiriä lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa.

Pakolais- ja siirtolaistaustaiset vanhemmat usein kokevat vanhemmuuteen liittyvää psyykkistä ja henkistä stressiä, ja uuteen sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön sopeutuminen hankaloittaa heidän rooliaan vanhempina. Tämän stressin kasautuminen vaikuttaa suoraan paitsi vanhempiin myös heidän lapsiinsa. Vanhempien sosioekonominen asema sekä perheympäristö ovat tärkeitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lasten kasvuun ja kehitykseen. (Lakkis, Osman, Aqude, Maalouf & Issa 2020; In-Sook ja Eunjung 202.)

Vanhempien hyvinvointi, perheen omavaraisuus ja perheen resilienssi vaikuttavat myönteisesti vanhempien ja lasten hyvinvointiin ja vanhemmuuteen. Stressinsietokyky on tärkeää vanhemmuudessa. Vanhempien korkea stressitaso vaikuttaa negatiivisesti lasten hyvinvointiin; mm. lasten myöhempään huonoon käytökseen ja negatiiviseen affektiivisuuteen. Lakkis ym. (2020) tekivät Libanonin ja Jordanin pakolaisleireissä tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli tukea ja tutkia positiivisen vanhemmuuden edistämistä perheissä. Ohjelman myötä vanhempien stressin määrä väheni, vanhemmuus oli toimivampaa ja lapsilla oli vähemmän käytöshäiriöitä. Lisäksi vanhempien mielenterveys ja hyvinvointi paranivat lyhyellä aikavälillä. (Lakkis ym. 2020, 2–6.)

Vanhemmuuden tukemisen tavoitteena on edistää toivottuja ja myönteisiä muutoksia vanhemmuudessa. Vanhemmuuden roolit ovat opittuja eivätkä synnynnäisiä, ja näin on mahdollista oppia toimivaa vanhemmuutta. Tutkimusten mukaan vanhemman roolien positiivinen muutos vanhemmuuden koulutuksen/tuen (parenting education) avulla hyödyttäisi merkittävästi lasten kasvua ja kehitystä. Lisäksi vanhempien tukeminen auttaa vähentämään äitien masennusta ja stressiä, lisää vanhempien tyytyväisyyttä ja toimintakykyä sekä vähentää vanhemmuuteen liittyviä ongelmia. (In-Sook & Eunjung 2022.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli etsiä arabiankielisten perheiden kanssa elementtejä vanhemmuuden tukemiseen lasten näkökulmasta. Tutkimusta varten haastateltiin perheiden lapsia, ja haastattelujen pohjalta järjestettiin vanhemmille työpajoja. Työpajojen avulla etsittiin vastauksia siihen, millä tavalla voidaan tukea tehokkaimmin perheiden vanhemmuutta ja hyvinvointia. Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyönä Pelastakaa Lasten Usra - Perheenä Suomessa -hankeen kanssa.

1.1 Tutkimuksen yhteistyökumppani

Usra – Perheenä Suomessa -hanke tarjoaa pakolaistaustaisille perheille tukea vanhemmuuteen ja pyrkii kehittämään toimintaa myönteisen vanhemmuuden ja perheen tukemiseen. Usra – Perheenä Suomessa -hanke on kolmivuotinen STEA:n rahoittama hanke (2021–2024). Hanke auttaa erityisesti vaikeasti tavoitettavia pakolaistaustaisia perheitä, jotka ovat Suomessa muun muassa turvapaikanhakijoina, paperittomina tai kotoutumisen alkuvaiheessa. Hanke tukee perheitä pääosin pääkaupunginseudulla erilaisten vanhempien ja lasten ryhmien kautta ja kehittää samalla toimintamallia vaikeammin tavoitettavien perheiden lyhyt- ja pidempiaikaiseen tukemiseen. Hanke pyrkii myös keräämään tietoa perheiden Suomessa kohtaamista haasteista, ja pyrkii välittämään tätä tietoa eteenpäin ammattilaisille ja päätöksentekijöille näiden työn ja päätöksenteon tueksi. (Pelastakaa lapset ry 2022A.)

Usra – Perheenä Suomessa -hanke on osa Pelastakaa Lapset ry:n kehittämistoimintaa. Pelastakaa Lapset ry. on voittoa tavoittelematon, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton suomalainen kansalaisjärjestö, joka toimii osana Save the Children -liikettä, joka auttaa lapsia 120 maassa. Suomessa sen taustalla on Ester Ståhlbergin perustama Koteja Kodittomille Lapsille -yhdistys, jonka tarkoituksena oli auttaa löytämään kasvatuskoteja sotaorvoille ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Järjestön toiminta pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edistämiseen. Pelastakaa Lapset ry. tukee Suomessa lapsia ja perheitä muun muassa vapaaehtoistoiminnalla, tarjoamalla lastensuojelupalveluja, kotimaista ja kansainvälistä adoptiopalvelua, varhaisen tuen palveluja lapsille, nuorille ja perheille sekä tekemällä vaikuttamistyötä. (Pelastakaa lapset ry 2022B.)

2 Vanhemmuus ja perheiden hyvinvointi

2.1 Vanhemmuus

Vanhemmuuden määrittely ei ole helppoa moniulotteisuutensa vuoksi, vaikka se on arkipäiväinen ilmiö. Vanhemmuutta voidaan käsitellä monesta eri näkökulmasta, kuten puhumalla vanhemmuustyyleistä, kasvatuksesta, kasvatuskäytännöistä tai vanhemmuuteen liittyvistä uskomuksista (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48). Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 36) korostaa, että vanhemmuus on lapsen hyvinvoinnin asettamista vanhempien omien tarpeiden edelle. Vanhemmuus on arjessa lapsen perustarpeista, kuten levosta, ravinnosta ja puhtaudesta huolehtimista.

Avioliitolla, perheellä ja vanhemmuudella on erilainen merkitys eri kulttuureissa, ja niihin liittyy erilaisia perinteitä ja käytäntöjä. Jopa samassa kulttuuripiirissä on paljon vaihtelua siinä, miten ihmiset ymmärtävät avioliiton, perhe-elämän ja vanhemmuuden, ja mitä merkityksiä he antavat niille oman yhteiskuntansa jäseninä. (Hämäläinen 2002, 33.)

Valkosen tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten 11–13-vuotiaiden lasten vanhemmuuskuvaa. Lapset mielsivät hyvän vanhemman ominaisuuksiksi sopivan määrän mukavuutta, anteliaisuutta ja sallivuutta sekä vanhemman päihteettömyyden ja sen, että vanhempi tulee toimeen toisen vanhemman kanssa. Tutkimuksessa lapset pitivät tärkeänä, että vanhemmat huolehtivat arjen asioista kuten ruoanlaitosta ja pyykeistä. Lasten mukaan hyvään vanhemmuuteen kuuluu rajojen asettaminen, huolehtiminen sekä lapsen tärkeänä pitäminen. Lapset eivät arvostaneet kovaa ankaruutta vanhemmuudessa eikä liiallista hemmottelua. Lapset pitivät tärkeänä myös yhteisen ajan vanhempien kanssa. Tutkimukseen osallistuneiden lasten näkökulma hyvästä vanhemmuudesta oli samanlainen lapsilähtöisen kasvatuksen kanssa. (Valkonen 2006, 96)

Lapsilähtöinen kasvatuskäsitys korostaa lapsen ja lapsuuden erityisluonnetta ja vaatii sen mukaista lasten kohtelua. Ranskalainen filosofi Rousseau korostaa luonnollisuutta, jonka mukaan lasta on kuunneltava ja lähdettävä lasten ajatuksista käsin eikä lasta tule uhrata tulevaisuudelle niin, että lapsen odotetaan omaksuvan sellaisia asioita, joista hän ei ole itse kiinnostunut. (Hytönen 6–8.)

Lapsilähtöiset vanhemmat vastaavat lasten tarpeisiin olemalla kiinnostuneita lasten asioista, ovat keskustelevia ja antavat neuvoja vaikeissa tilanteissa. Näin lapsista kasvaa yksilöllisiä ihmisiä, joilla on hyvä itseluottamus ja itsehallintaa. Lapsilähtöiset

vanhemmat osaavat ohjata lapsiaan, puuttuvat heidän haastavaan käytökseensä ja asettavat perusteltuja rajoja. Kasvatustyyli on sidoksessa vanhemman psykososiaalisen toimintakykyyn. Vanhemman psykososiaalinen kyky voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen, jotka ovat vanhemman suhde itseen eli psyykinen hyvinvointi, vanhemman suhde muihin kuten puolisoon sekä vanhemman yhteiskunnallinen asema. Yhteiskunnallinen asema viittaa mm. taloudelliseen tilanteeseen. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 213.)

Rönkä ja Korvela luonnehtivat vanhemmuutta arjen kautta ja korostavat arjen keskeisiksi ulottuvuuksiksi tunteet, toiminnot ja ajan. Arjessa perheenjäsenet siirtävät tunteita, tekevät tunnetyötä ja luovat ilmapiiriä. He suunnittelevat käytänteitä ja rutiineja ja sopivat niiden aikatauluista ja rytmeistä. Perhetutkimuksissa korostuu nykyään perheresilienssi eli perheen sitkeys ja vastustuskyky (family resilience). Käsite tarkoittaa perheen kykyä kohdata myönteisesti epäsuotuisia tilanteita sekä kyky päästä yli vastoinkäymisistä ja muodostaa niiden kautta lisää voimavaroja. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 13–14.)

Vanhempien hyvinvoinnin vaikutus lapsiin

syykkisesti hyvinvoiva vanhempi on enemmän läsnä lapselleen, ja osaa olla kärsivällinen ohjattaessaan ja opastaessaan. Samalla vanhemmat pystyvät ottamaan lapsen mielipiteen huomioon ja osaavat kuunnella ja nähdä heidän tarpeensa. Psykkisesti huonovointisen vanhemman ja lapsen vuorovaikutus kärsii, mikä vaikuttaa lapsen kehitykseen. Vanhemmat, joilla on hyvä suhde puolisoonsa pystyvät myös ilmaisemaan enemmän positiivisia tunteita ja hyväksyntää lapsiaan kohtaan. Riitaisa parisuhde vaikuttaa taas kielteisesti vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen. Huonosta parisuhteesta kärsivät vanhemmat ovat ristiriitaisia lapsiaan kohtaan ja ilmaisevat vähemmän lämpimiä ja sensitiivisiä tunteita lapsiaan kohtaan. Toisaalta on myös todettu, että huono parisuhde voi heijastua hyvinä tunteina lapsia kohtaan, koska vanhemmat kompensoivat parisuhteen aiheuttamaa negatiivista perheilmapiiriä käyttäytymällä enemmän lapsilähtöisesti ja osoittamalla enemmän lämmintä ja läheistä suhdetta lapsiin. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 213–214.)

Tutkimukset osoittavat, että vanhemmat, joilla on alhainen ammattiasema toistavat samantyylistä hierarkkista suhdetta perhe-elämässä. Alhaisessa ammattiasemassa olevat vanhemmat odottavat lapsiltaan enemmän kunnioitusta vanhempien määräyksiä

kohtaan, mukautumista ja vanhempien kuuntelemista. Korkeassa ammattiasemassa olevat vanhemmat taas heijastavat enemmän työssä näkyvää itsenäisyyttä ja omaa ajattelua korostavaa asennetta kotona. He ottavat enemmän huomioon lasten mielipiteitä, rohkaisevat lapsia itsenäisyyteen ja omatoimisuuteen. Hyvä taloudellinen tilanne näkyy myös vapautena valita lapsille turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö. Jatkuva huolehtiminen ja stressi taloudellisesta tilanteesta vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin, parisuhteeseen ja näin myös vanhemmuuteen. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 213–214.)

Vanhemmuustyylit

Vanhemmuus- ja kasvatustyylit ovat erilaisia vanhemman asenteita, jotka määrittelevät vanhempien vuorovaikutusta lapseen ja voivat siirtyä lapselle vanhemman käytöksen kautta. Nämä asenteet ohjaavat myös käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa. Vanhemmuustyylit vaikuttavat vanhempien tapaan kontrolloida lasta ja ne heijastuvat myös vanhempien tapoihin hoivata lasta ja keskustella lastensa kanssa. Baumrind on jakanut vanhemmuustyyliä kolmeen klassiseen tyyliin: salliva, autoritaarinen ja auktoritatiivinen. Salliva vanhempi ei aseta rajoja ja antaa pitkälti lapsen itse säännellä oma käyttäytymistään. Autoritaarinen vanhempi on taas kontrolloiva ja saattaa käyttää voimakkaita rangaistuskeinoja, jotta saisi lapsen tottelemaan. Auktoritatiivinen vanhempi on taas keskustelevalta ja selittää lapselle oman käyttäytymistapansa perustelut. Baumrind pitää viimeistä kasvatustyyliä optimaalisena, jonka ansiosta saadaan lapset vastuuntuntoisiksi ja yhteistyökykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Auktoritatiivista vanhemmuutta luonnehditaan myös lapsikeskeiseksi kasvatukseksi. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48–50.)

Positiivinen kasvatustyyli on lapsilähtöinen, aikuisen johtama ja ohjaama kasvatustyyli. Siinä korostetaan vahvaa yhteyttä vanhempien ja lapsen välillä. Positiivinen kasvatustyyli perustuu positiiviseen psykologiaan. Kasvatustyylin perustana on itsetuntemus ja hyvinvointitaidot, ja siinä keskitytään näkemään lapsen positiiviset puolet, hänen vahvuutensa, yrittämiset ja onnistumiset. Kasvatustyyliin kuuluu viisi pilaria, jotka ovat yhteys, kunnioitus, ennakointi, empaattinen johtajuus sekä positiiviset rajat. (Positiivinen kasvatustyyli 2022.)

Vanhemmuuden tutkimus on siirtynyt yhä enemmän "riskitekijämallista" kohti positiivisempaa suojaaviin tekijöihin kuten lasten hyvinvointia edistäviin asioihin

keskittyvää lähestymistapaa. Positiivinen vanhemmuus on esimerkki tästä lähestymistavasta. Positiivinen vanhemmuus on vanhemman ja lapsen jatkuvaa suhdetta, johon kuuluu huolehtiminen, opettaminen, johtaminen, kommunikointi ja lapsen tarpeista huolehtiminen johdonmukaisesti ja ehdoitta. (Positiveparenting.com 2022.)

2.2 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

Suomi on monikulttuuristunut suhteellisen myöhään verrattuna muihin pohjoismaihin, ja maahanmuuttajien määrä on alkanut lisääntyä 1990-luvulla. Ulkomaalaista syntyperää olevan väestön määrä on kymmenkertaistunut viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Tällä hetkellä ulkomaalaisten määrä Suomessa on 444 000, ja määrän uskotaan lisääntyvän merkittävästi tulevina vuosikymmeninä. Ulkomaalaiset ovat muuttaneet Suomeen eniten entisen Neuvostoliiton alueelta, Virosta, Irakista ja entisen Jugoslavian alueelta. (Tilastokeskus 2022; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022; Castaneda 2019, 161.) Viime aikoina myös Suomeen on saapunut Ukrainasta paljon pakolaisia.

Maahanmuuttotutkimuksessa löytyy paljon käsitteitä, jotka ovat kietoutuneet toisiinsa, kuten ulkomaan kansalainen, ulkomailla syntynyt, vieraskielinen, kaksois- ja monikansalainen, uussuomalainen, maahanmuuttajataustainen, paluumuuttaja, pakolainen, turvapaikanhakija, siirtolainen sekä työperäinen maahanmuuttaja.

Turvapaikanhakija tarkoittaa ulkomaalaista, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Hän saa pakolaisaseman, kun hänelle myönnetään turvapaikka. Pakolainen on henkilö, jolle on myönnetty turvapaikka jostakin valtiosta. Pakolaisaseman saa myös, kun otetaan vastaan UNHCR:n esityksestä pakolaiskiintiössä. Suomessa turvapaikanhakijoiden määrä on vaihdellut noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä 2000-luvulla. Pakolaiskriisin aikana vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysellinen määrä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Tilanne tasaantui sen jälkeen ja määrä laski jopa vuotta 2015 alemmaksi. Maat, joista pakolaisia on lähtenyt Suomeen edellisinä vuosina eniten ovat Irak, Afganistan, Syyria ja Somalia (Sisäministeriö 2022; Skogberg, Koponen, Mustonen, Omar, Tiittala, Snellman & Castaneda 2019, 11.)

Turvapaikanhakijoiden tarve suojeluun liittyy sotaan, vainoon tai siihen, että henkilö lähtee turvattomuutta pakoon. Suurin osa pakolaisista päätyy naapurimaihin ja

lähialueille. Osan matka päättyy Eurooppaan. Matkan päätepaikka riippuu useista tekijöistä, kuten matkustusreitistä tai siitä mitä tiedetään kohdemaasta. Velvollisuus antaa turvaa pakolaisille on kirjoitettu kansainvälisissä sopimuksissa kuten Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (pakolaissopimus) ja muissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sekä EU-lainsäädännössä, joihin myös Suomi on sitoutunut. (Sisäministeriö 2022; Skogberg ym. 2019, 11.)

Lasten osuus turvapaikanhakijoista on merkittävä. Turvapaikanhakuprosessi ja matka uuteen maahan voi vahingoittaa lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä monella tavalla. YK:n lastenjärjestön (UNICEF) mukaan myös Suomessa todettiin vuonna 2015 vakavia puutteita turvapaikanhakijalasten oikeuksien toteutumisessa. (Helve, Hakulinen, Hietanen-Peltola, Mustonen & Koponen 2019, 156.)

2.3 Hyvinvointi

Hyvinvointi koostuu terveydestä sekä materiaalisesta ja subjektiivisesta hyvinvoinnista. Materiaalinen hyvinvointi sisältää taloudellisen toimeentulon ja aineelliset elinolosuhteet. Subjektiivinen eli koettu hyvinvointi muodostuu terveydentilasta ja koetusta tyytyväisyydestä elämäänsä. Koettuun hyvinvointiin vaikuttaa ihmissuhteet, osallisuus, laadukas asuinympäristö sekä kokemus siitä, että on arvostettu ja tulee kohdelluksi oikeudenmukaisesti yhteisössään ja on mielekästä tekemistä. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13.)

Hyvinvointia voidaan määritellä myös Allardtin klassisella määrittelyllä, jossa hyvinvointi on jaettu Having, Loving ja Being ulottuvuuksiin. Having sisältää aineellisia oloja, jotka ovat välttämättömiä hengissä pysymiselle, esimerkiksi tulot, varallisuus, asuinosuhteet, työssäolo, työolosuhteet, terveys ja koulutus. Loving edustaa yhteyttä muihin, kuten suhteita paikallisyhteisöön, perheeseen ja sukuun sekä ystäviin. Being kuvailee yhteiskuntaan kuulumista ja elämistä tasapainossa luonnon kanssa. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 39.)

Allardtin jaon lisäksi Niemelä (2017) painottaa tekemisen (doing) merkitystä hyvinvoinnin kannalta. Tekemisen puute johtaa siihen, että ihminen kokee itsensä tarpeettomaksi. Tekemisellä hän ei ainoastaan tarkoita työtä vaan myös harrastamista tai

kulttuuritoimintaa. Tekemisellä luodaan resursseja (pääomaa), jonka kautta tyydytetään elämän tarpeita. Tämä luo osallisuutta ja osallistumista, joiden puute aiheuttaa syrjäytymistä. Niemelä (2017) asettaa tekemisen keskiöön, jonka kautta myös luodaan sosiaalisia suhteita muun muassa hyväntekeväisyyden, työn tai muun toiminnan kautta.

Suomessa hyvinvointi on parantunut viime vuosikymmeninä, mutta siitä huolimatta useilla mittareilla mitattuna hyvinvoinnin ja terveyden erot väestöryhmien välillä ovat suuret. Sosioekonomisten erojen lisäksi myös sukupuolen, asuinalueen, etnisen taustan ja asumismuodon mukaiset hyvinvointierot ovat kasvaneet. Varsinkin etniseen taustaan liittyvät hyvinvointi- ja terveyserot ovat tärkeitä yhteiskuntapolittisia teemoja. Hyvinvointivajeen kasautuminen tiettyyn väestöryhmään tai elämäntilanteeseen voi kärjistä yhteiskunnallista jakautumista. Tutkimuksien mukaan perheiden ja yksilöiden eriarvoisuus ja huono-osaisuus on myös periytyvää, ja on monien erilaisten tekijöiden, kuten geneettisten, biologisten, psykososiaalisten ja sosioekonomisten tekijöiden yhteissumma. (Kestilä & Karvonen 2019, 14.)

Castanedan (2019) tutkimuksessa tuodaan esille, että merkittävin terveysero ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön välillä on psyykinen hyvinvointi, varsinkin naisilla. Oireiden taustalla on monesti toimeentulovaikeudet, työttömyys, alhainen koulutus, heikko suomen kielen taito ja iäkkäys. Ulkomaalaiset kokevat kantaväestöä useammin yksinäisyyttä, vähäistä osallisuutta ja heikompaa elämänlaatua. Suuret mielenterveysongelmaluvut eivät kuitenkaan näy palvelujen käytössä. (Castaneda 2019, 164–165.)

Maahanmuuttajien arki vaikeutuu, kun maasta toiseen muuttaminen sisältää paljon psyykkisiä ja sosiaalisia tekijöitä, jotka ovat yhteydessä mielenterveyteen. Maahanmuuttajien mielenterveyteen vaikuttaa sekä omassa maassa koetut ongelmat, että uudessa kotimaassa elämää hankaloittavat tilanteet sekä entisen ja uuden kotimaan yhteiskunnan ja kulttuurin eroavaisuuksien suuruus. Entisen kotimaan terveydenhuollon, hyvinvoinnin, elinolojen ja palvelujen taso sekä koetut traumaattiset tapahtumat tai pakomatkaan liittyvät vaikeudet vievät maahanmuuttajien voimavaroja. Varsinkin pakolaisilla tiedetään olevan paljon traumatisoivia kokemuksia entisessä kotimaassaan. (Castaneda 2019, 166–167; Huuskonen 2020.)

Uudessa kotimaassa koetut tapahtumat, kuten turvapaikan odottamisen pituus, epävarmuus omasta tilanteesta, syrjäytymiskokemukset ja sosiaalisen tuen määrä vaikuttavat myös maahanmuuttajien mielenterveyteen ja hyvinvointiin.

Syrjintäkokemukset lisäävät maahanmuuttajien yksinäisyyttä ja epäluottamusta viranomaisia kohtaan, sekä heikentävät turvallisuuden kokemusta ja elämänlaatua. Epäsuoran syrjinnän kokeminen vaikuttaa myös hyvinvointiin. Suora syrjintä on esimerkiksi nimittelyä tai uhkailua, kun epäsuora syrjintä on epäkunnioittavaksi koettua kohtelua. Palveluissa syrjintä tarkoittaa, että annetaan heikkoa palveluohjausta ja neuvontaa. (Castaneda 2019, 167; Huuskonen 2020.)

2.4 Perheiden hyvinvointi

Lapsuudessa rakentuvat hyvinvoinnin, toimintakyvyn, opiskelukyvyn ja työkyvyn perusta (Kalliomaa & Iivonen 2017). Suomessa perheiden hyvinvoinnin tuen takaavat mm. perustuslaki, lastensuojelulaki ja Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus. Kansallisesti perustuslaki määrittää olennaisimmat lasten ja nuorten, kuten muidenkin väestöryhmien, oikeudet. Jokaisella on perustuslain mukaan oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Perustuslaki turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja määrittää yksilön vapaudet ja oikeudet. (Perustuslaki 731/1999.)

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki korostaa erityisesti ehkäisevää lastensuojelua, jotka ovat päivähoiton, opetuksen tai nuorisotyön erityistuki ilman, että lapset ovat lastensuojelun asiakkaita. Laki velvoittaa kuntia huolehtimaan siitä, että huoltajat saavat tukea vanhemmuustehtävissään.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa suosituksia lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi. Sopimuksen mukaan vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta. Vanhemmilla on oikeus saada tukea, ohjausta ja neuvontaa tähän tehtävään. Sopimus painottaa, että kaikessa päätöksenteossa lapsen etu on ensisijainen ja lapsia on kuultava päätöksenteossa. Sopimuksen periaatteet korostavat, että lapsella on oikeus hyvään elämään ja kaikki lapset ovat tasa-arvoisia. Lisäksi perhe on erityisesti lasten hyvinvoinnin ja kasvun luonnollinen ympäristö ja lapsen tulisi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä. (Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.)

Lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttaa muun muassa vanhempien työllisyystilanne, heidän parisuhteensa ja työnjakonsa. Vanhempien välinen toimiva parisuhde ja työnjako

vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin. Lapsiperheiden vaikeudet voivat liittyä myös erilaisiin lapsiin liittyviin huoliin, kuten erilaiset lapsen sairaudet, oppimisvaikeudet, epäterveelliset elämäntavat, erilaiset pelot tai mielenterveysvaikeudet, lapsen kiusaaminen tai kiusatuksi tuleminen, sosiaalisen median käyttö sekä päihteiden käyttö. Lisäksi vanhempien parisuhdeongelmat, vanhemmuuteen liittyvät haasteet, perheessä esiintyvät päihde- tai mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta, yksinäisyys ja ongelmat lapsen tapaamisjärjestelyissä voivat aiheuttaa huolta perheissä. (Halme & Perälä 2014, 225.)

Vanhempien tuen tarve vaihtelee huolen aiheen, perheen resurssien ja olemassa olevan sosiaalisen tukiverkoston mukaan. Joillakin vanhemmilla saattaa olla useita samanaikaisia huolenaiheita. Nämä vanhemmat tarvitsevat peruspalvelujen lisäksi muuta erityistä tukea ja kohdennettuja palveluja. Tuen saantivaikeudet voivat johtua muun muassa siitä, ettei hakeuduta palveluihin ja ei osata tunnistaa varhaisessa vaiheessa ongelmia, ehkäisevien palvelujen resurssipuutteesta ja vähäisestä yhteisöllisestä tukevasta toiminnasta. (Halme & Perälä 2014, 225.)

Perhettä pidetään voimavarana ja sen nähdään myötävaikuttavan psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimukset osoittavat, että perheen ja muiden läheisten merkitys on tärkeä kotoutumisen näkökulmasta. Esimerkiksi Suomessa somialialais- ja kurditaustaisesta väestöstä tehty tutkimus osoittaa, että niillä henkilöillä, joiden primääriperhe asui Suomessa, oli useammin työpaikka, heidän itse arvioimansa kielitaito oli parempi ja he kokivat vähemmän yksinäisyyttä kuin ne, joiden primääriperhe asui muualla. Yhteydenpito muualla asuviin sukulaisiin edistää myös turvapaikanhakijoiden hyvinvointia. He kokivat vähemmän mielenterveysoireita, ja kokivat saaneensa enemmän sosiaalista tukea myös maahanmuuttomaassa. Erityisesti lapsille ja nuorille perheen merkitys oli keskeinen. Tutkimuksen mukaan perheen antama sosiaalinen tuki vähentää lasten ja nuorten masennusoireita ja lisää nuorten koulumenestystä. (Kuusio, Skogberg & Mustonen 2019, 53–54.)

2.5 Akkulturaatio osana perheiden hyvinvointia

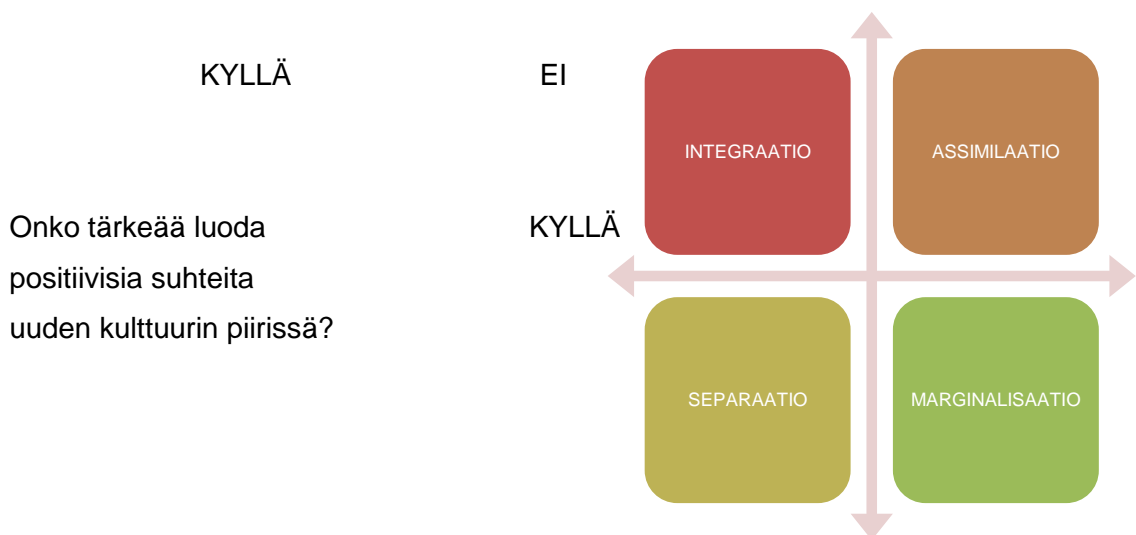
Akkulturaatiolla tarkoitetaan kahden kulttuurin kohtaamista niin, että sen lopputuloksena nämä kulttuurit ja sen jäsenet muokkautuvat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Akkulturaatiossa pidetään tärkeänä vastavuoroisuutta, jossa kumpaankin suuntaan tapahtuu muutosta. Käytännössä sopeutumisvaatimus kohdistuu enemmän

vähemmistöihin. Muutos ei tapahdu pelkästään yhteisössä tai yhteiskunnassa vaan myös yksilössä. Yksilötason akkulturaatiomuutosta nimitetään psykologiseksi akkulturaatioksi, jossa muutokset tapahtuvat yleensä yksilön käytöksessä, identiteetissä, arvoissa ja asenteissa. Muutos on pitkäaikaista psykologista ja sosiaalista sopeutumista toisen kulttuurin tapoihin, normeihin ja arvoihin. (Berry 2008, 330.)

John W. Berryn (1980) on kehittänyt mallin, jossa ilmenee akkulturaatioasenteet ja niihin perustuvat akkulturaatiostrategiat. Siinä korostuu keskeisenä kaksi kysymystä:

1. Kuinka tärkeäksi koen säilyttää omaa alkuperäistä kulttuuriani?
2. Kuinka tärkeäksi koen, että minulla on myönteisiä suhteita valtaväestön edustajien kanssa?

Onko oman kulttuurin säilyttäminen arvokasta ja tärkeää?

Berryn mallin mukaan integraatiota kannattava yksilö kokee, että on tärkeitä orientoitua aktiivisesti kumpaankin kulttuureihin muodostamalla ja ylläpitämällä suhteita kummassakin kulttuurissa. Assimilaatiota edustava henkilö hylkää kokonaan oman kulttuurinsa ja pitää tärkeänä aktiivisesti sulautua valtaväestöön. Separaatiossa yksilö arvostaa oman kulttuurin säilyttämistä ja suhtautuu negatiivisesti kanssakäymiseen valtaväestön kanssa. Segregaatiosta puhutaan, kun eristäytyminen ei ole yksilön oma

valinta vaan siinä enemmistö eristää ja sulkee vähemmistön pois muusta yhteiskunnasta. Marginalisaatio-asennetta omaava yksilö suhtautuu kielteisesti sekä oman kulttuurin säilyttämiseen että suhteiden luomiseen valtaväestön jäsenten kanssa. Hän syrjäytyy näin helposti kummastakin kulttuuripiiristä. (Keski-Nisula 2007, 9.)

Sommarhem viittaa Bourhisiin ym. (1997) omassa pro gradussaan ja lisää Berryn malliin individualismiin. Siinä korostetaan, etteivät marginaalisaatioon kuuluvat maahanmuuttajat välttämättä edusta mitään edellä mainittua asennetta vaan heiltä puuttuu kiinnostusta kuulua kumpaankaan kulttuuriin, ja he ovat orientoituneet saavuttamaan omia tavoitteitaan kiinnittämättä sen enempää huomiota johonkin kulttuuriin kuulumiseen. Asenteet ja käyttäytyminen voivat olla myös ristiriidassa toistensa kanssa, esimerkiksi myönteisesti valtaväestöön suhtautuva maahanmuuttaja voi osoittautua käyttäytymisellään separaatiota suosivaksi. Asenteet eivät myöskään ole pysyviä, vaan yhteiskunnassa vallitsevien tilanteiden muuttuessa yksilöt ja ryhmät voivat myös muokata omia asenteitaan. Asenteet voivat myös olla pilkkoutuneita niin, että yksilö voi pyrkiä taloudelliseen assimilaatioon työelämässä, kielelliseen integraatioon kaksikielisyyden myötä sekä aviolliseen separaatioon eli haluta mennä naimisiin oman etnisen ryhmän edustajan kanssa. (Sommarhem 2012, 6–11.)

Tutkimukset osoittavat, että psyykkistä sopeutumista hankaloittaa akkulturaatiostressi, joka tarkoittaa akkulturaatioprossiin liittyviä stressitekijöitä, kuten hämmennystä omasta identiteetistä, vieraantuneisuuden tuntemuksia, heikentynyttä psyykkistä terveyttä sekä psyykkisiä ja psykosomaattisia oireita. Nämä tulevat esille masentuneisuutena ja ahdistuneisuutena, jotka Berryn mukaan johtuvat epävarmuudesta uudessa yhteiskunnassa elämisestä sekä oman kulttuurin ja tutun elämänpiirin menettämisestä. Akkulturaatioprosessi ei luo pelkästään negatiivisia seurauksia, vaan se myös vahvistaa yksilön resilienssiä. Tutkimukset osoittavat erityisesti integraatiolla olevan myönteisiä psykologisia vaikutuksia. Integraation on todistettu tuovan yksilölle vähemmän akkulturaatiostressiä, ja vahvistavan itsetuntoa. Osallisuus kahteen kulttuuriin antaa hyvän sosiokulttuurisen pohjan ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta molempiin kulttuureihin. (Sommarhem 2012, 12–18.)

Akkulturaation aikaansaamat tapahtumat vaikuttavat vanhemmuuteen ja lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen. Akkulturaation onnistumiseen vaikuttavat vastaanottavan maan asenteet, kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien inhimillinen, sosiaalinen ja taloudellinen pääoma. Perherakenne, perheroolit ja kasvatusihanteet vaikuttavat myös akkulturaatioprosessiin. Akkulturaatiokuilu viittaa siihen, että

vanhempien ja lasten kotoutuminen tapahtuu eri tahdissa, jolloin lapset etsivät muualta tukea huomattuaan, etteivät vanhemmat pysty tukemaan heitä. Akkulturaatioprosessissa on tärkeintä, että vanhemmat pystyvät vanhempina antamaan tarpeenmukaista tukea lapsilleen (Turtiainen & Hiitola 2015, 12–13.)

Muutto maasta toiseen tuo perheelle monenlaisia haasteita, joita he joutuvat kohtaamaan. Koko perhe saattaa joutua oppimaan uuden kielen ja rakentamaan sosiaalisia verkostoja. Lapset joutuvat oppimaan myös uudenlaisen koulujärjestelmän. Muutto voi aiheuttaa oman sosiaalisen luokan menettämistä ja joutumista huonompaan taloudelliseen tilanteeseen. Yli puolet maahanmuuttajaperheiden lapsista elävät vähävaraisissa perheissä ja yksinhuoltajuus on yleistä. Vanhempien huoli lapsista on kahtiajakoinen niin, että vanhemmat ovat huolissaan siitä menettävätkö he lapsensa liian suomalaistumisen myötä. Toisaalta ei haluta, että lapset jäisivät toisen luokan kansalaisiksi erilaisuutensa vuoksi. Nuoret haluavat myös pitää yllä hyvää kuvaa perheestä ja omasta kansallisesta ryhmästään, jonka takia on hankala tunnistaa omia mielenterveysongelmia. (Säävälä 2012, 7–8; Katisko 2013, 10–12.)

Vanhemmille tulisi tarjota tukea, jotta heidän olisi helpompi kotoutua ja välttyä erilaisilta konflikteilta ja sopeutumishäiriöiltä, joita he kohtaavat akkulturaation myötä. Akkulturaatioprosessi voi aiheuttaa vakavaa psyykkistä stressiä vanhemmille, jotka muuttavat aikuisina maasta toiseen. Lapset pystyvät kuitenkin tyypillisesti sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan vanhempiaan nopeammin, mikä saattaa johtaa kuiluun vanhempien ja lasten sopeutumistasossa. Vanhemmat, jotka eivät sopeudu riittävästi uuteen yhteiskuntaan, saattavat tarvita enemmän aikaa ja harjoittelua integroidakseen tuntemattomat vanhemmuuden strategiat olemassa olevaan vanhemmuuteen. Masennusta on todettu maahanmuuttajavanhempien lisäksi myös heidän lastensa keskuudessa sukupolvien välisten akkulturaatiokonfliktien takia. (Turtiainen & Hiitola 2015; 12–13; Hebbani, Obijiofor, Bristed 2010, 41.)

2.6 Pakolaisperheiden voimavaroja lisäävät tekijät

Castanedan, Mäkioppaan, Jokelan, Kiven, Lähteenmäen & Miettisen (2018) tutkimuksen mukaan stressaavassa elämäntilanteessa turvapaikanhakijoiden voimavaroja lisäävät

ajantasainen tieto omien läheisten turvallisuudesta sekä sosiaalinen tuki omalta perheeltä, lähipiiriltä ja ystäviltä. Lisäksi mielekäs tekeminen, opintomahdollisuudet ja työnteko auttavat lievittämään stressiä tilanteessa, jossa joutuu odottamaan välillä hyvinkin pitkään turvapaikkapäätöstä. Viime kädessä myönteinen päätös turvapaikan myöntämisestä ja kohtuullinen käsittelyaika ovat suurimpia myönteisiä tekijöitä mielen hyvinvoinnin kannalta turvapaikan hakemisen aikana. Erittäin tärkeää onkin, että turvapaikanhakijalle jää kaikin puolin mahdollisimman vahva kokemus oman elämänsä merkityksellisyydestä. (Castaneda ym. 2018: 52–53.)

Kotoutumisvaiheessa merkittäviksi voimavaroiksi nousevat esimerkiksi nopea sopeutuminen uusiin olosuhteisiin sekä yhteiskunnan tarjoama tuki. Pakolaisten sopeutumisen kannalta tärkeitä voimavaroja ovat myös kielitaidon kehittyminen, vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, sosiaalisen aktiivisuuden lisääminen sekä yhteisöllisyyden kokemukset. Myös työllistyminen kotoutumisvaiheessa toimii voimavarana parantaen elämänlaatua sekä taloudellisesti että sosiaalisesti. (Castaneda ym. 2018: 57–58.)

Castaneda ym. (2018) korostavat, että tunne omasta turvallisuudesta sekä itsenäisestä pärjäämisestä ovat tärkeitä voimavarojen lähteitä. Mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoa luo turvallisuuden tunnetta ja näin ollen toimii myös voimavarana. Ylipäätään sosiaalisten suhteiden luominen ja verkostojen löytäminen edistävät mielenterveyttä tilanteessa, jossa yksilön voimavarat ovat vähissä. Kotoutumispalveluilla onkin merkittävä rooli näiden voimavarojen ylläpitämisessä sekä vahvistamisessa. (Castaneda ym. 2018: 58–60, 64.)

Kamppila ja Kvist (2016) ovat tehneet kirjallisuuskatsauksen maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnista. He ovat kuvanneet katsauksessaan minkälaisia terveyttä ja hyvinvointia edistäviä voimavaroja maahanmuuttajanaisilla on ja koonneet myös kuormittavia tekijöitä, joita naiset kokevat raskauden aikana sekä synnytyksen jälkeen. Katsauksessa maahanmuuttajanaisten voimavaraisuus on jaettu neljään osa-alueeseen, jotka ovat sosiaalinen tuki, puolisoiden väliset roolit ja valta, sosioekonominen asema sekä kulttuuristen tapojen ja uskomusten vaikutus terveyskäyttäytymiseen ja terveystalvvelujärjestelmän tarjoama tuki ja mahdollisuudet tuen hyödyntämiseen. (Kamppila & Kvist 2016.)

Maahanmuuttajanaiset kokivat katsauksessa tärkeänä ystävien ja puolison tuen raskauden aikana ja sen jälkeen. Ystävien ja perheen puute koettiin kuormittavana tekijänä. Naiset kaipasivat lähisuvun emotionaalista ja käytännöllistä tukea. Tuen puute lisäsi turvattomuuden tunnetta ja epävarmuutta omasta osaamisestaan. Toisaalta osa

naisista oli riippuvaisia esimerkiksi miehen perheen tuesta, mikä saattoi eristää naisia ja minkä takia naiset saattoivat joutua muiden vallankäytön kohteiksi. (Kamppila & Kvist 2016.)

Katsauksessa tuotiin esille se, että uuteen maahan muuttaessa uuden kulttuurin positiivinen vaikutus otettiin vastaan perheen perinteisiin rooleihin hienona asiana. Naiset oppivat arvostamaan miehen apua. Toisaalta patriarkaalinen rooli perheessä rajoitti naisten tuen saantia. Miehet tekivät usein päätöksiä, ja vastuu lapsen hoidosta jäi naisille. (Kamppila & Kvist 2016.)

2.7 Perheen resilienssi

Resilienssi-termi on lainattu fysiikasta, joka kuvaa materiaalin kimmoisuutta ja iskunkestävyyttä. Resilienssi on käännetty suomeksi muun muassa sanoilla joustavuus, kimmoisuus, lannistumattomuus ja pärjäävyys. (Poijula 2018, 16.) Englannin kielessä resilience tarkoittaa kykyä selviytyä vaikeuksista. Resilienssillä ei tarkoiteta ainoastaan automaattista sopeutumista vaan jatkuvasti ennakoivaa toimintaa. Se on tulevaisuuteen keskittynyt ajattelutapa. Resilienssin vastakohta on avuttomuus, lamaantuminen ja luovuttaminen. (Lipponen & Joutsenniemi 2015; Lipponen 2020.)

Onnelliseen ja hyvään elämään ei kuulu pelkästään myönteisiä tunteita ja menestystä. Yhtä paljon siihen kuuluu vaikeuksien kohtaaminen ja niistä selviäminen. Resilienttiin elämänasenteeseen kuuluu, että hyväksytään kriisien kuuluvan elämänkulkuun. Vastoinkäymiset nähdään osana elämää, ja ne sisältävät myös oppimisen mahdollisuuksia. Niitä ei koeta uhkana olemassaololle. Henkilö, joka on resilienssi tietää omat vahvuutensa ja myös heikkoutensa ja rajallisuutensa. Resilientti henkilö vaalii sosiaalisia suhteita ja huolehtii hyvinvoinnistaan sekä osaa vastaanottaa apua. (Lipponen 2020, 20–22.)

Resilienssi ei ole vain yleinen ominaisuus tai personaalisuuden piirre, eikä myöskään ainoastaan sosiaalista pätevyyttä tai mielenterveyttä. Resilienssi ei ole myöskään resistenssiä eli vastustuskykyisyyttä stressille. Tutkijoilla ei ole yksimielisyyttä siitä, onko resilienssi prosessi, yksilöllinen piirre, dynaaminen kehittämissprosessi, tulos vai niitä kaikkia. Eri tieteenalat määrittelevät resilienssin eri näkökulmista. Kehityspsykologiassa resilienssillä tarkoitetaan sopeutumista vastoinkäymisiin. Terveystieteiden näkökulmasta sitä

jaetaan kolmeen alatyyppeihin, jotka ovat terveyden suojaaminen, toipuminen ja terveyden edistäminen. (Poijula 2018, 18–20.)

Resilienssi on käyttäytymistä, ajattelua ja toimintaa, jota voidaan oppia ja kehittää. Resilienssitutkimuksessa on kaksi suhtautumistapaa, joista ensimmäisessä suuntauksessa korostetaan prosessorientoitumista ja toisessa henkilöorientoitumista. Edellisessä suuntauksessa painottuu eri tekijöiden kuten kyvyn, ympäristön ja sosiaalisen tuen merkitys vastoinkäymisessä. Toinen suuntautuminen eli henkilöorientoituminen tutkii resilienttien henkilöiden eroa vähemmän resilienteistä henkilöistä. (Poijula 2018, 20–23.)

Resilienssitutkimuksissa korostuu kaksi ilmiötä: toipuminen ja kestävyys. Toipumisella tarkoitetaan kykyä palautua alkuperäiseen terveydentilaan ennen stressaavaa kokemusta. Kestävyydellä tarkoitetaan toipumiskehityksen jatkumista ja jopa tapahtuman jälkeen muodostuvaa henkistä kasvua ja toiminnan parantumista, joka seuraa terveistä reaktioista stressaavaan kokemukseen. (Poijula 2018, 25.)

Ihmiset ovat myönteisen tunteen vallassa paremmin toimivia ja hahmottavat paremmin sekä fyysistä että sosiaalista ympäristöään. Kielteisten ja myönteisten tunteiden yhtä aikaa kokeminen tukee resilienssiä vaikeina aikoina. Jaetut myönteiset tunteet vahvistavat ihmissuhteita ja lisäävät ihmisten välistä luottamusta. Tärkeintä myönteisissä tunteissa on niiden määrä. Kun arjessa koetaan useita pieniä, arkisia iloja, kohtaamisia, innostusta, mielenrauhaa tai kiitollisuutta, pienten kokemusten voima kerääntyy ja kasaantuu. Vaikeisiin tilanteisiin liittyy stressiä, ja myönteisillä tunteilla vaikeiden tilanteiden aiheuttamaa kehon ylivirtymistä voidaan rauhoittaa. (Lipponen 2020, 87–93.)

Perheen resilienssistä puhuttaessa keskitytään usein perheessä kasvavien lasten resilienssin kehitykseen. Se ei ole sama asia kuin koko perheen kyky yhdessä yhteisönä kohdata vaikeuksia. Lasten resilienssiä ei voi poissulkea, kun puhutaan perheen resilienssistä. Lasten kyky kohdata vaikeuksia perustuu aikuisen lasta tukevaan vuorovaikutukseen sekä lasten ja aikuisten yhteiseen myönteiseen tekemiseen. Lapsen resilienssiä vahvistavat suojaavat tekijät, kuten vanhempien antama turva sekä muut tärkeät ihmiset. (Lipponen 2020, 241–249.)

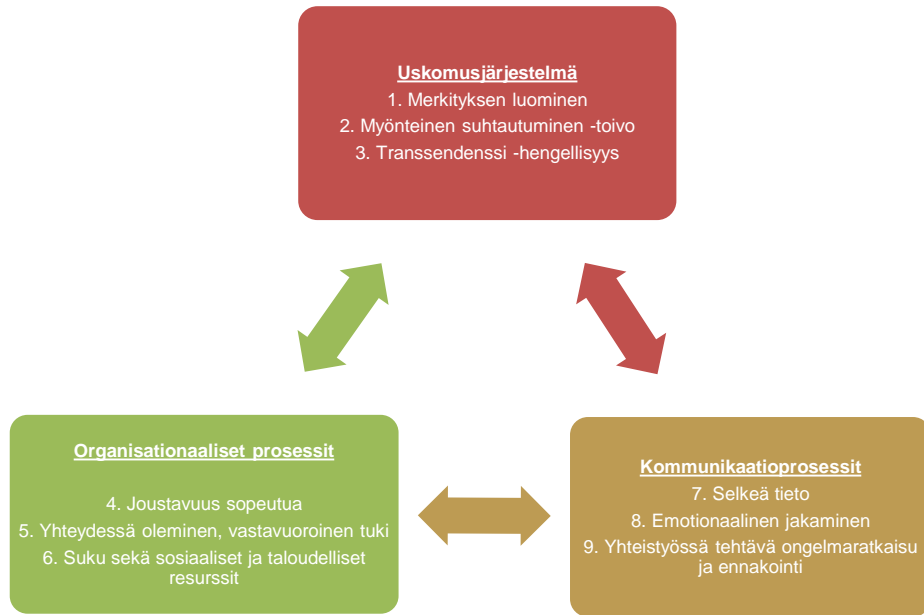
Perheen resilienssi vaihtelee tilanteesta toiseen. Esimerkiksi perhe voi selvitä vaikeasta vanhemman sairaudesta, mutta työttömyysjakso voi ajaa perheen todella vaikeaan

tilanteeseen. Perheen resilienssiin kuuluu kyky ennakoida vastoinkäymisiä niin, että heillä on sellainen ajatusmalli ja toimintatapoja sekä taitoja, jotka mahdollistavat selviytymisen tulevista vaikeista päivistä, sekä kyky kestää hankaluuksia ja palata vaikeuksien loputtua aiemmalle hyvinvoinnin tasolle tai jopa ehkä paremmallekin tasolle. (Lipponen 2020, 252–253.; Poijula 2018, 152–153.)

Perheen selviytymisessä korostuu se, miten perheen jäsenet löytävät tapoja säilyttää oman hyvinvointinsa, ja samalla vastaavat toisten perheen jäsenten tarpeisiin. Vanhemman kyky ymmärtää kriisit ja tapa kommunikoida kriisitilanteesta sekä murroksen aiheuttavista siirtymisestä välittyy lapsen sopeutumiseen kriisiin siten, että se vaikuttaa myös lapsen tapaan antaa merkitystä omalle kokemukselle. Traumaattiset tapahtumat, menetykset ja hyvin stressaavat olosuhteet vaikuttavat koko perheeseen ja välittyvät suhteiden verkostossa. Ne vaikuttavat perheeseen toiminnallisena systeeminä ja vaikuttavat perheen jäsenten sopeutumiseen sekä heidän välisiinsä suhteisiin. (Pojula 2018, 153–155.)

Resilientit perheet ovat sopeutuvaisia, sitoutuneita ja heillä on hyvä ongelmanratkaisutaito. Resilienteillä perheillä on myös hyvä kommunikaatio ja keskinäinen kiintymys ja kasvatukseen kuuluu positiivinen vanhemmuus. Walsh korostaa, että resilienssillä perheellä on kyky olla toimiva järjestelmä, jolla he vastustavat stressiä ja palautuvat vastoinkäymisestä. (Pojula 157–159)

Perheen resilienssi rakentuu kolmen tekijän ympärille, jotka ovat toiminta ja ajattelutavat, kyky toimia joustavasti sekä avoin, selkeä ja joustava vuorovaikutus. Keskeistä on se, että perhe ymmärtää kohtaamansa vaikeudet ja uskoo selviytymiseen. Ymmärrys on jaettu ja muovattu yhteisesti. Perhe osaa vaikeuksien keskellä toimia joustavasti tukien toinen toisiansa ja tarvittaessa osataan hakea apua. Merkittävää on, että perhe pitää yllä selkeää ja avointa vuorovaikutusta: perheessä osataan selittää lapsille heidän ikätasonsa mukaisesti tilannetta ja pystytään pitämään yhtä. (Lipponen 2020, 255–256.)

Perheresilienssin avainprosessit Walshin mukaan (Poijula 2018, 159.)

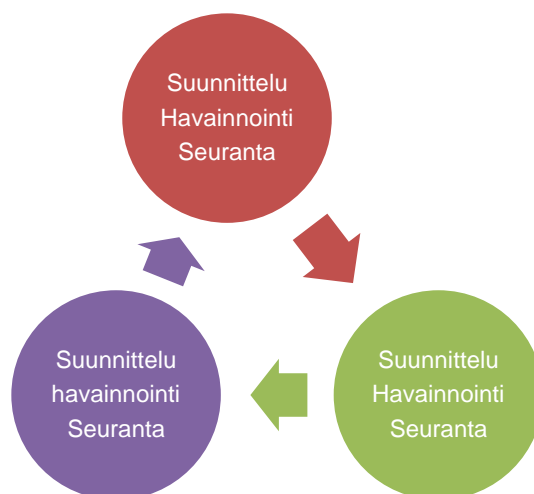
Perheen tärkein pyrkimys ja tarkoitus on mahdollistaa lapsille myönteinen kehitys ja sopeutuminen. Perheen voimavarat ja resurssit takaavat selviytymisen haasteista. Resilienssiä voi vahvistaa perhekeskeisillä ja vahvuuksia korostavilla palveluilla, jotka pyrkivät vahvistamaan vanhempien pystyvyyden tunnetta, jotta he edelleen tukisivat lastensa pystyvyyden tunnetta ja luottamusta. Vanhemmuuden tukeminen erilaisilla interventioilla edistää lasten ja nuorten myönteistä sopeutumista ja resilienssiä. (Poijula 2018, 168–169.)

3 Opinnäytetyön toteutus

3.1 Kehittämistehtävä

Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli selvittää Usra – Perheenä Suomessa -hankkeen arabiankielisten asiakkaiden lasten ajatuksia vanhemmuudesta ja hyvinvoinnista sekä tuoda näitä ajatuksia vanhemmille. Tarkoituksena oli saada vanhempia keskustelemaan lasten ajatuksista, heidän hyvinvoinnistaan ja vanhemmuudesta työpajoissa. Sen jälkeen tuotiin näitä oivalluksia hankkeen työntekijöille ja näin tuettiin toiminnan kehittämistä edelleen vanhempia tukevaksi ja lasten näkökulmia huomioon ottavaksi. Kehittämistarvetta määriteltiin yhdessä hankkeen työntekijöiden kanssa. Kehittämistyö piti sisällään lasten mielipiteiden selvittämistä, niiden vaikutusta vanhempiin ja vanhempien pohdintoja sekä työntekijöiden tietojen ja taitojen vahvistamista. Tämä kehittäminen tehtiin yhteistyössä työelämän kumppanin kanssa, ja tavoitteena oli yhteinen sitoutuminen kehittämissuunnitelmaan, jolla varmistettiin, että työntekijöiden näkemyksiä huomioidaan.

Tässä työssä on käytetty toimintatutkimuksellista menetelmää, jonka tarkoituksena on kehittää työyhteisöä lapsilähtoisemmäksi. Tämä tutkimus eteni yhteistyössä kehittämiskohteen kanssa ja syklissä niin, että se sisälsi suunnitteluvaiheen, toiminnan ja reflektiovaiheen. Tässä kehittämissuunnitelmassa tutkimuksen tekijän rooli oli toimia havainnoijana ja fasilitoijana. (Kananen 2014: 12–16.) Tarkoituksena oli antaa ääni asiakkaille ja kehittää hankkeen toimintaa asiakaslähtoisemmäksi.

Toimintatutkimuksessa määritellään ongelma ja esitetään ratkaisu, jonka jälkeen kokeillaan ratkaisua ja sitä arvioidaan. Ongelman ratkaisu ei ole yleensä helppoa ja siinä korostuu erilaiset tavat ja mahdollisuudet ratkaista ongelmia. (Kananen 2014, 34–37.) Tässä työssä ongelman täsmällinen määrittely ei ollut yksinkertainen ja se vei pisimmän ajan. Aihealueet ovat olleet vanhemmuus, hyvinvointi ja lasten mielipiteet. Ajatuksena oli etsiä työkaluja, joiden avulla voidaan perheitä tukea kaikkien vaikeuksien keskellä omassa vanhemmuustehtävässä korostaen lasten näkökulmaa. Kehittämistehtävän punaisen langan muodostivat seuraavat kysymykset.

Tutkimuskysymykset

1. Miten lasten mielestä voidaan tukea heidän hyvinvointiaan?
2. Mikä on arabiankielisten lasten mielestä tärkeää vanhemmuudessa?
3. Miten saadaan lasten ääni kuuluviksi vanhemmille ja tuettua vanhempien vanhemmuutta?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä kehittämistehtävä muodostuu lasten haastatteluista, vanhempien työpajoista sekä tiiviistä yhteistyöstä Usra-hankkeen työntekijöiden kanssa.

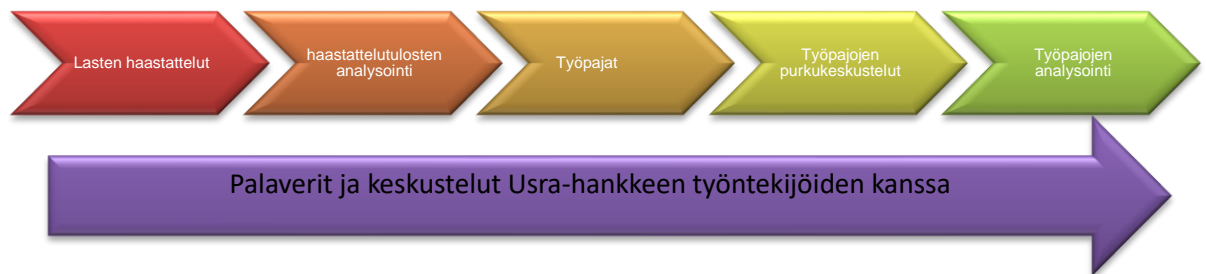
Kiinnostus hanketta kohtaan heräsi työilmoituksesta netissä. Yhteydenoton jälkeen tarjottiin mahdollisuutta tehdä Usra – Perheenä Suomessa -hankkeelle opinnäytetyö. Opinnäytetyön suunnittelun kautta tutustuin syvemmin hankkeeseen ja sen työskentelyyn. Keväällä 2022 suunnittelin teemahaastattelurunkoa ja kävimme hankkeen työntekijöiden kanssa läpi eri vaihtoehdot. Päädyimme siihen, että haastattelut rasittavat liikaa perheitä, kun meneillään oli jo hankkeen omat haastattelut. Pienen asiakasryhmän takia oli järkevämpi työstää hankkeen haastattelulomaketta ja analysoida jo saatua aineistoa sekä hankkia lisää aineistoa. (Liite 1)

Tässä tutkimuksessa ensin selvitettiin lasten ajatukset lomakkeen kysymysten avulla. Haastattelu muodostui 15 kysymyksestä, jotka löytyvät liitteestä (1).

Haastattelutilanteessa kirjoitettiin vastaukset muistipanoihin. Vastauksia analysoitiin sisällönanalyysillä. Jokaisen lapsen vastaukselle annettiin oma värikoodi ja ne koottiin kysytyjen kysymyksiä alle. Aineistoa saatiin kolmekymmentä sivua rivivälillä 1.5 ja Arial fontilla. Sen jälkeen nostettiin vastauksissa korostuneita ja mielenkiintoisia aiheita. Niistä muodostettiin teemoja, jotka määrittivät vanhempien työpajojen sisältöä.

Tulosten teemojen perusteella järjestettiin vanhempien työpajat, joita myös analysoitiin sisällönanalyysillä. Koko tämän työskentelyn aikana pidettiin useampia palavereita hankkeen työntekijöiden kanssa ja reflektointia työskentelyä.

Selvitin tässä työssä ihmisten luomien merkitysten maailmaa ja pyrin tavoittamaan lasten luomat todellisuudet vanhemmuudesta ja hyvinvoinnista. Laadullinen tutkimus pyrkii tarkastelemaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Laadullinen tutkimus ei yritä tavoittaa totuutta vaan pyrkii näyttämään tutkimuksen aikana muodostuneita tulkintoja, mikä on välittömän havainnoinnin tavoittamattomissa. (Vilka 2015)

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa sen eri vaiheet eivät ole etukäteen tiedossa, vaan ratkaisut ja jäsentely täsmentyvät tutkimusprosessin aikana. Tutkimusongelma muotoutuu koko ajan tutkimuksen edetessä. Tutkijalla on erilaisia johtoajatuksia tai työhypoteeseja, joiden varassa tutkimukseen liittyviä ratkaisuja tehdään. Nämä johtoajatuksat saattavat muuttua ja vaihtua kokonaan tutkimusprosessin kenttäkokemusten myötä. Tutkija itse on väline (human instrument) ja hänen näkökulmansa ja tietoisuutensa kehittyvät vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tutkijan on pidettävä avoin asenne koko ajan. Laadullinen tutkimus pitää sisällään

erilaisia elementtejä, jotka kehittyvät koko tutkimusprosessin ajan. Näitä elementtejä ovat tutkimustehtävän muodostuminen, aineiston keruu sekä itse aineiston analyysi. (Kiviniemi 2018, 73–76.)

3.3 Tutkimuksen kohde

Tässä opinnäytetyössä on käytetty haastatteluja, joihin on osallistunut seitsemän lasta. Nuorin lapsista oli 9-vuotias ja vanhin 13-vuotias. Haastattelut toteutettiin lasten kotona. Haastattelija on kysynyt kysymyksiä kahden kesken tai joissakin haastattelutilanteissa oli samaan aikaan sisar mukana, jolloin haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Suurin osa haastatteluista tapahtui suomen kielellä ja tarvittaessa kysymykset tarkennettiin arabian kielellä.

Haastatelluista lapsista neljä oli tyttöjä ja kolme poikaa. Lasten joukossa oli myös yksi erityislapsi. Kaikki lapset olivat kotoisin Irakista ja puhuivat äidinkielenään arabiaa. Lapset olivat asuneet Suomessa 4–7 vuotta. Kolme lapsista oli asunut Suomessa neljä vuotta, kaksi lapsista oli asunut viisi vuotta ja kaksi lapsista seitsemän vuotta. Suurin osa lapsista oli muuttanut Suomeen 6–9-vuotiaana. Yksi heistä oli 2-vuotias muuttaessaan Suomeen ja yksi heistä 12-vuotias.

Lapsen oikeuksien sopimus korostaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja ilmaista oman näkemyksensä. Lasten ajatukset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 1991.) Tässä opinnäytetyössä halutaan korostaa lasten ääntä ja tuoda heidän äänensä kuuluvaksi vanhemmille.

Kun tutkitaan lapsia, esille nousee epätasavertainen valta-asema aikuisen ja lapsen suhteessa, lasten kognitiivinen valmius ja eettiset kysymykset. Valta-aseman epätasa-arvoisuus ei johdu ainoastaan ikäerosta, vaan myös haastattelututkimus lähtee aikuisen maailmasta. Haastattelija vaikuttaa myös haastattelun kulkuun. Lasten kanssa tehtävissä haastatteluissa nousee myös metodologinen kysymys siitä, kannattaako tehdä haastattelu yksin lasten kanssa vai ryhmänä. Lapsille voi olla jännittävää ja jopa pelottavaa olla yksin haastateltavana. Useimmat tutkijat pitävät ryhmähaastattelua parempana vaihtoehtona lapsille. Toisaalta ryhmähaastattelussa ujommat lapset voivat jäädä varjoon. (Helavirta 2007, 631–632.) Tässä opinnäytetyössä on toteutettu sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja, joissa sisaruksia haastateltiin yhdessä.

Haastattelu antaa enemmän mahdollisuuksia ennakoimattomille ja yllätyksellisille vastauksille kuin esimerkiksi lomaketutkimukset. Haastattelussa korostuu haastattelijan herkkyys kuulla lasta ja osata tehdä jatkokysymyksiä. Lapset voivat myös rönsyillä puheissaan ja voivat hypätä asiasta toiseen odottamattomasti. Tutkijan on osattava myös käyttää sellaista kieltä, joka on sopivaa lasten kognitiivisiin taitoihin ja elettyyn elämään. Leikkimielisyys on tärkeää haastattelussa, kun halutaan tukea lapsen keskittymistä. Samalla pitää varoa, ettei johdattele lasta ja ymmärtää, että lapset voivat antaa vastauksia, joita olettaa aikuisten odottavan. (Helavirta 2007, 633; Pelastakaa Lapset ry 2022C.)

3.4 Vanhempien työpajan toteutus

Työpaja (Workshop) on tapaaminen, seminaari tai tapahtuma, jossa osallistujat toimivat yhteisesti erilaisten vuorovaikutuksellisten menetelmien ja välineiden avulla. Tarkoituksena on mielipiteiden, tietojen, ajatusten, ideoiden ja näkemysten vaihto toimien ja keskustellen. Työpajojen avulla kehitetään erilaisia asioita, joihin osallistujat sitoutuvat ja pääsevät näin mukaan kehittämistyöhön. Kasvokkainen vuorovaikutus on tärkeää, jotta saadaan yhteisymmärrys sekä päästään tavoittelemaan yhteistä päämäärää. Työpajalla jokainen rakentaa ymmärryksensä uudelleen vaikuttamalla toinen toisiinsa. (Veijalainen 2019, 33.)

Onnistunut työpaja vaatii hyvän suunnitelman, jotta saadaan parhaat tulokset. Suunnittelua ohjaa asetetut tavoitteet, osallistujien määrä sekä käytettävissä oleva aika. Kannattaa miettiä tarkkaan työpajan ajoitusta. Niiden tulee sijoittua prosessin tärkeämpiin kohtiin, ja jos on tarkoitus pitää useampia pajoja, niin tulee niiden väliin jäädä tarpeeksi aikaa työskentelyyn. Hyvän tilan valinta, hyvät välineet sekä tarjoilu ja käytännön asiat ovat tärkeitä miettiä etukäteen. (Veijalainen 2019, 33.)

Työpajat toteutettiin osana Usran ryhmätoimintaa. Sijaintina oli Mellunmäen Me-talo Meltsi. Usra-hanke järjestää viikoittain vanhempien tapaamisia, joissa käy 10–15 vanhempaa. Työpajapäivinä 10–12 vanhempaa oli paikalla. Toiminta aloitettiin aamupalalla klo 10 ja vapaalla oleskelulla. Vanhemmat jaettiin kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän kanssa aloitettiin siirtymällä toiseen rauhallisempaan huonetilaan

klo 10.30. Paja jatkui noin klo 11.15 asti. Toinen ryhmä aloitti 11.30 ja se kesti noin kello 12.15 asti. Tämä järjestys toteutettiin myös toisessa vanhemmuusteemaisessa työpajakerrassa. Vanhemmilta kysyttiin suullisesti keskustelun nauhoittamisesta, johon kaikki suostuivat. Paja pidettiin arabian kielellä niin, että ensimmäisellä työpajalla oli mukana hankkeen arabiankielinen henkilö auttamassa ja kääntämässä. Toisessa työpajassa oli mukana virallinen tulkki kääntämässä puheita. Työpajoissa oli mukana pääosin muita vanhempia kuin haastateltujen lasten vanhemmat. Kaikki vanhemmat eivät käyneet säännöllisesti ryhmissä eivätkä pystyneet osallistumaan työpajatoimintaan.

Työpajat pidettiin tulkkauksen vuoksi pienissä ryhmissä, joissa oli 5–6 henkilöä. Kummassakin työpajassa jaettiin paikalla olevat vanhemmat satunnaisesti kahteen ryhmään. Toisessa työpajassa yritettiin laittaa vanhemmat eri ryhmään, jotta saataisiin vanhempien ääni tasapuolisesti kuuluviin.

Lasten haastattelujen perusteella kirjoitettiin eri teemoja seinälle, joista puhuttiin vanhempien kanssa. Työpajan alussa esittelin itseni, ja sen jälkeen käytiin haastattelujen tulokset ja niiden herättämät tunteet läpi. Vanhemmat saivat kommentoida haastattelujen tuloksia ja keskustella yhdessä lasten ajatuksista. Toisessa työpajassa palattiin myös ensimmäisen työpajan aiheisiin ja kysyttiin tuntemukset edellisestä työpajasta.

Eri teemat ja niihin liittyvät kysymykset olivat seinällä. Niitä käännettiin vanhemmille arabian kielelle ja annettiin vanhempien keskustella keskenään. Keskustelun jälkeen vanhemmat kirjoittivat vielä kysymykseen liittyvät tärkeät asiat lapulle. Osa ei halunnut/osannut kirjoittaa, joten heidän puolestaan minä kirjoitin lapulle.

Jokaisessa kysymyksessä kaikki vanhemmat eivät päässeet tai halunneet ilmaista ajatuksiaan. Osa vanhemmista oli enemmän äänessä, kun taas toiset olivat hiljaisempia. Jokaiselta varmistettiin oma mielipide sallien yhtyä toiseen tai jättää vastaamatta. Monesti yksi vastasi kysymykseen ja toiset täydensivät tai nyökkäsivät myöntävästi. Erimielisyyksiä synnyttivät tietyt teemat kuten yksinhuoltajuus. Siinä vanhemmat kävivät keskenään keskustelua, josta poimittiin ajatukset tähän opinnäytetyöhön.

Tarkoituksena oli pitää toisessa vanhemmuusteemaisessa työpajakerrassa keskustelu rajoista, mutta se jätettiin pois, koska kummassakin työpajassa rajat tuli esille jo lasten

haastattelujen läpikäymisen yhteydessä. Nämä teemat tulivat esille lasten haastattelujen perusteella. Lasten haastatteluissa toistui seuraavat teemat: perheen yhteinen aika, koulu ja kaverit, kodin ilmapiiri sekä vanhempien rooli taitojen siirtäjänä. Lisäksi halusin tuoda esille, miten vanhemmat huomioivat lastensa mielipiteitä ja mitä heidän mielestään ovat heidän vahvuutensa vanhempana.

Työpajojen aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Ääninauhoitteet litteroitiin, ja saman teeman aiheet maalattiin saman värisiksi, jonka jälkeen poimittiin samaan aiheeseen liittyvät keskustelut saman teeman otsikon alle. Tärkeänä pitämäni sitaatit otettiin mukaan tähän opinnäytetyöhön.

1. Paja Arki/hyvinvointi	2. Paja Vanhemmuus
<ul style="list-style-type: none"> • Perhe/yhteinen aika • Koulu/kaverit • Kodin ilmapiiri	<ul style="list-style-type: none"> • Taitojen opettaminen • Lasten kuuleminen • Vanhempien vahvuudet

4 Tulokset

4.1 Lasten haastattelujen tulokset

Hyvinvointi

Lasten haastattelujen vastauksissa korostui arkiset asiat ja perheen kanssa vietetyt yhteiset hetket. Yksi lapsista tarkensi, että tarvitsee perhettään omissa leikkeissään ja sitä, että ovat yhdessä perheen kanssa. Toinen lapsista korosti, että pelkkä äidin ja isän läsnäolo sekä keskustelu rauhoittaa.

” Ollaan yhdessä. Ajan viettäminen kanssani. Tarvitsen perhettä, kun leikitään. Isä tekee kodin patjoista. Rakennetaan maja.”

”Kun minun perhe on minun kanssa. Äiti ja isä puhuvat ja se rauhoittaa.”

Hyvinvoinnin tärkeäksi osaksi lapset mielsivät ruoan, koulun, kodin ja kaverit. Koulu on tärkeä osa arkea. Lapset viettävät neljänsosan vuorokaudestaan koulussa ja koulun sujuminen vaikuttaa suoraan lasten hyvinvointiin. Sekä kotimaan ja Suomen vertailukysymysten vastauksissa, että muissa hyvinvointia korostavissa kysymyksissä tulee koulu usein esille.

”Kaikki, yhdessä syöminen, keskustelu ja pelaaminen”

”Moni asia on erilainen. Paljon asioita. Koulu o erilainen, Irakissa ei anneta kouluruokaa, ...”

”Koulu! Koulu on kiva. Irakissa koulut ovat pahoja ....”

Yksi lapsista piti tärkeänä laajempaa yhteiskunnan toimivuutta ja kantoi huolta perheestään. Hän piti tärkeänä perheen hyvinvointia osana omaa hyvinvointiaan.

”Silloin kun perheenjäsenet ovat kunnossa, niin minulla on hyvä olla, lisäksi hyvä yhteiskunta ja hyvä koulu saa minulle hyvän olon.”

Lapset pitivät menestystä tärkeänä osana hyvinvointia. Kolme lapsista puhui arvosanan ja koulun tärkeydestä. Koulunkäynti ja hyvät arvosanat merkitsivät heille paljon. Sosiaalisten suhteiden epäonnistuminen niin koulussa kuin sen ulkopuolella vaikutti heihin negatiivisesti. Seuraavat esimerkit ovat vastauksia kysymykseen, mitkä asiat tuottavat pahaa mieltä.

"Kun saan huonon arvosanan."

"Joskus kun olen koulussa ja siellä tapellaan ja puhutaan pahaa. Joskus pikku veljen kanssa tulee paha mieli."

Yksi lapsista piti tärkeänä kodin ilmapiiriä ja vuorovaikutusta.

"Minulle tulee paha mieli, jos kotona kuunnellaan surullista musiikkia ja/tai jos joku huutaa minulle"

Vanhemmuus

Lapset korostivat vanhempien eri roolia. Isille lapset antoivat erilaisen roolin kuin äidille. He pitivät tärkeänä, että eri vanhemmat vastaavat erilaisiin odotuksiin. Hellsten(2003, 243) näkee tärkeänä isän ja äidin eri roolin perheessä. Hän alleviivaa, että lapset tarvitsevat sekä maskuliinisutta että feminiinisyyttä vanhemmuudessa.

'Äidin kanssa puhutaan naisten asioista, koska joitakin asioita ei voi puhua miespuolisten kanssa. Isän kanssa tehdään läksyjä, koska isällä on enemmän kokemusta ja tietoa..... "

"Äidin kanssa teen tehtäviä ja isän kanssa pelaan jalkapalloa. "

Toisaalta saman vanhemman kanssa leikittiin sekä "feminiinisyyttä että maskuliinisutta korostavia leikkejä."

"Isän kanssa leikitään jotain esimerkiksi kotileikkiä, pelataan, painitaan (tappeluleikki) ja piirretään."

Yhdessä tekemisen merkitys korostui lasten vastauksissa, ja yksi lapsista halusi tuoda esille yhteistä tekemistä oman auttamisen roolinsa kautta.

”Autan äitiä siivoamaan olohuoneen ja vahdin pikkuveljeä ja autan tällä tavalla. Autan äitiä esimerkiksi kakun ja irakilaisen leivän kokkaamisessa ja leipomisessa.”

Useammissa lapsia ja perheitä käsittelevissä tutkimuksissa hektisyys ja kiire näkyvät perheen arjessa ja lapset toivovat rauhallista arkea perheen kanssa. He toivovat kiireetöntä aikaa leikin, perheen ja kavereiden kanssa. (Lindfors 2011, 32.) Tässä haastattelussa yksi lapsista piti varsinkin yhteistä ruokailua tärkeänä, koska arki oli hektistä ja kiireellistä.

”Sitten yhdessä syömme viikonloppuisin, koska viikolla kaikilla on menot eri aikaan ja syömme juhlissa.”

Vanhemmilta odotetaan myös napakkuutta ja tarvittaessa kykyä päättää lasten puolesta. Yksi lapsista toivoi, että vanhemmat pakottaisivat lapset viettämään yhteistä aikaa kanssaan.

” Haluaisin ulkoilla ja pelata heidän kanssa enemmän, mutta kun kaikki perheenjäsenet ovat eri mieltä asioista niin yhteisten puuhien löytäminen on hankalaa. Vanhempien ei pitäisi ehdottaa uloslähtemistä vaan pitäisi pakottaa, että nyt lähetään ulos, silloin kaikki tulisi mukaan.”

Vanhemmilta odotetaan kykyä opettaa lapsille uusia taitoja ja tukea koulunkäyntiin.

”Äidin ja isän kanssa haluaisin tehdä käsitöitä kuten nukke, patja tai tyyny askartelua. Haluaisin oppia uusia asioita kuten matematiikkaa esimerkiksi, miten opitaan uusia laskuja. Lisäksi haluaisin oppia ympäristöoppia yms.”

Lapset mainitsivat tärkeäksi rajaksi kotiintuloajan, jonka vanhemmat asettavat sekä sen, mihin lapset saavat mennä.

”Vanhemmat päättävät mihin menen ja kotiintuloajoista.”

”Minä päätän piirtämisestä ja vanhemmat päättävät ulos lähtemisestä.”

Lapset nimesivät arkisia asioita, mitkä he voivat itse päättää ja kenen kanssa saavat olla. He tukeutuvat vanhempiinsa, kun itsenäisen päätöksen tekeminen on hankalaa.

”Minä päätän vaatteista, ruoasta mitä syön ja kavereista. Jos olen epävarma kaverista niin kysyn mielipidettä minun vanhemmiltani.”

”Päätän ulos lähtemisestä pelaamaan ja kenen kanssa pelaan. Saan tehdä yksinkertaisia ruokia. Vanhemmat päättävät kaikista muista esim. Jos lähden kauas jonnekin pitkäksi aikaa.”

4.2 Vanhempien työpajojen tulokset

Lasten haastattelutuloksien käyminen läpi vanhempien kanssa.

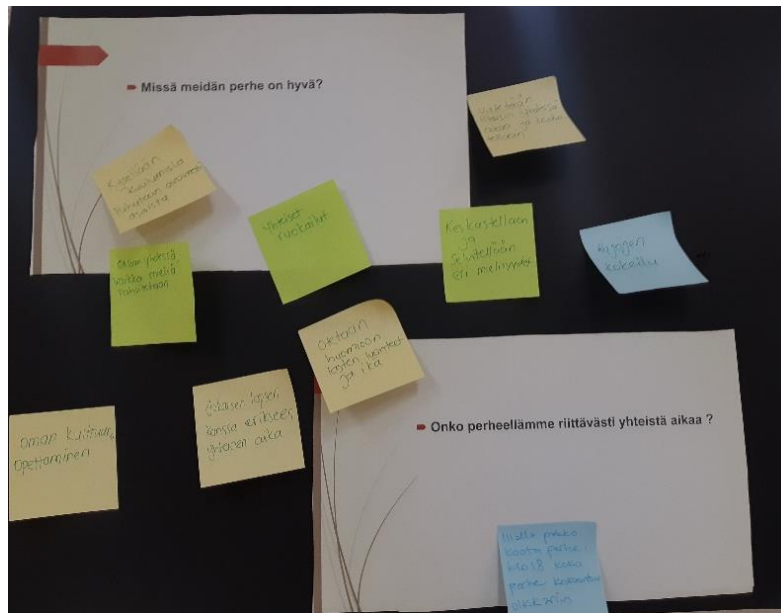
Lasten haastattelutulokset rajoista herättivät varsinkin keskustelua vanhempien työpajassa. Vanhemmat tiedostivat, että lapset kokeilevat jatkuvasti rajojaan. Lasten median käyttö, ulos lähteminen ja muut vapauden vaatimukset vaativat vanhemmilta niin joustoa kuin tiukkaa rajojen asettelua. Vanhemmat kokivat, että rajan vetäminen ja neuvottelu vaatii itsereflektiota ja pohdintaa. Uusi ympäristö ja ”ulkopuolisuus” haastaa vanhempia, ja rajojen asettelu voi olla väärässä kohtaa liian löysää tai liian tiukkaa. Vanhemmat tiedostivat neuvottelun merkityksen, mutta kokivat myös ”väsymystä/turhautumista” jatkuvasta rajojen kokeilusta. Rajaaminen koettiin myös vaikeana, koska lapset haluavat paljon vapautta.

Tytär kokee, ettei kännykän käyttöaika riitä. Haluaa olla vapaasti rajoituksetta.

Toisaalta vanhemmat tiedostivat, että rajojen vetäminen on huolehtimista. Yksi vanhemmista kertoi, että lapsi kokee rajojen asettelemisen huolehtimisena ja hän esimerkiksi odottaa, että vanhemmat hakevat ulkoa 10-vuotiasta tyttöä.

10 v. tytär tykkää mennä ulos itse, mutta tykkää, että hänet haetaan. Hän kokee, että hänestä huolehditaan, välitetään...

Perheiden yhteinen aika ja voimavarat

Työpajoissa tuli myös esille, että keskusteluissa vanhemmat ottavat lapsen iän ja luonteenpiirteet huomioon.

".. kotirutiinien jako, että kaikki osallistuu eikä jää äidille pelkästään"

".. usein kokoonnutaan ja sammutetaan kaikki laitteet.... ja istutetaan yhdessä ja keskustellaan. Muistellaan sukulaisia ..."

"Keskustellaan ja selvitetään erimielisyydet"

"Vietetään iltaisin yhdessä aikaa ja keskustellaan "

Vanhempien keskusteluissa tuli esille heidän huoli siitä, että lapset eivät saa suomalaisia kavereita, koska lapsilla ei ole heidän mielestään tarpeeksi hyvää suomen kielen taitoa. Vanhempia huolestutti myös koulukiusaaminen ja se, että lasten käyttäytymiseen vaikuttaa se mitä muut lapset ajattelevat heistä. Koulun ja kodin yhteistyötä vanhemmat pitivät yllä Wilman avulla ja sen kautta kouluarki tulee näkyville.

Vanhempien mielestä on hyvä tutustua myös lasten kavereiden perheisiin ja tukea lasten kaverisuhteita viemällä esimerkiksi heitä synttäreille. Vanhemmat korostivat myös opettajan roolin tärkeyttä lasten kaverisuhteissa ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä tai ylläpitämisessä. Yksi vanhemmista kertoi, että hän piti hyvänä asiana, että koulussa opettaja oli korostanut, että pitää olla kaikkien kaveri eikä saa jättää ketään ulkopuoliseksi.

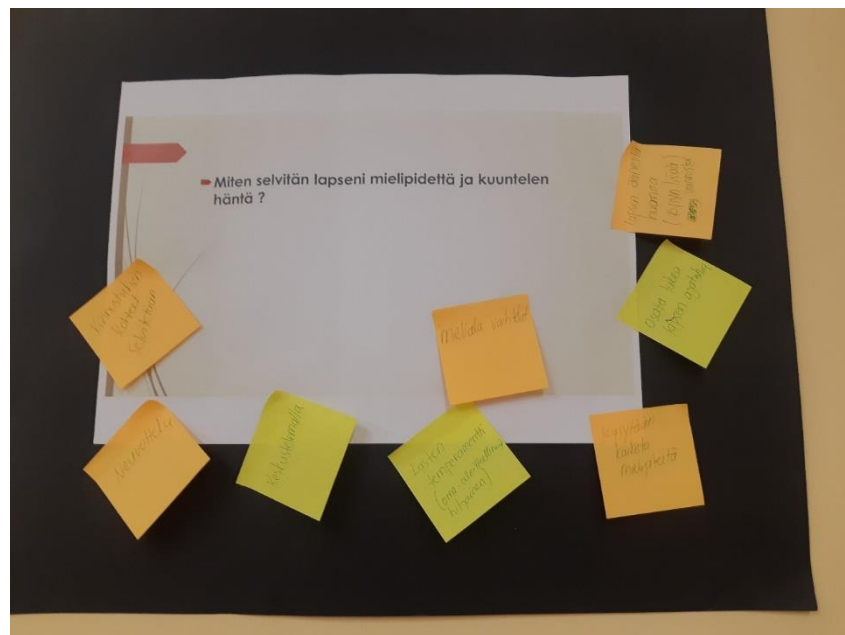
- *Tarkoitin esimerkiksi sanotaan iltapäivällä tai illalla, kun kaikki koko perhe ovat yhdessä joskus siitä puuttuu isä puuttuu tai äiti puuttuu sellaiset perheet tarvitsevat enemmän tukea. Täytyy antaa heille antaa ymmärtää, että siinä ei ole puutetta*

Keskusteluissa tuli usein esille kiusaaminen koulussa ja että vanhemmat halusivat opettaa lapsilleen itsesuojelua kiusaamista vastaan.

”lapset kärsivät kun heitä kiusataan . täytyy antaa heidän ymmärtää, ettei heidän antaa kiusata. ”

Vanhemmat kertoivat, että he selvittävät lasten mielipiteitä keskustelemalla. He korostivat, että lapsen luonne vaikuttaa siihen miten kannattaa lähestyä lasta. Vanhemmat pitivät tärkeänä myös sitä, että osaavat lukea lasta ja lapsen mielialavaihteluja.

”Se riippuu lapsistakin. On hiljaisia lapsia, jotka eivät itse sanoa. Siinä on lapset jotka kertovat itse omasta aloitteesta tapahtumista Kun huomataan, että lapsen käyttäytyminen muuttuu esimerkiksi lapsi ei ole tottunut nukkumaan aikaisemmin mutta itse mene aikaisemmin nukkumaan. Siinä on ruokaa, jota he tykkäävät jota ei syöty joskus halutaan mennä ulos niin lapset eivät halua mennä ulos meidän kanssa. Huomaat että siinä on jotain vikaa lapsilla. ”

Lapsen kuuluviksi tuleminen

Vanhemmat arvostivat lastensa mielipiteitä ja kertoivat kysyvänsä lasten mielipiteitä melkein jokaisesta asiasta.

"99 prosenttia kysytään heidän mielipiteitä. heidän vaatteista kysytään heiltä, ruokaa vaatteita, esimerkiksi muutetaan huonekalut siitäkin kysytään lasten mielipidettä "

Vanhemmat kertoivat, että on sukupolvieroja. Lapset eivät arvosta enää opiskelua ja työntekoa samalla tavalla. He ovat oppineet sosiaalisen median kautta, että voidaan tehdä rahaa helposti.

"18 vuotiaana joutuu kysymään, koska äiti istuu hänen kanssa ja yrittää selittää hänelle tärkeä saada hyvä todistus, mutta lapsi haluaa saada parempi työtä ja paljon rahaa hyvä palkkaa."

"Siinä on sosiaalinen media tällä hetkellä. Tietokoneella ihmiset joilla oma kanava julkaisevat paljon ihmiset seuraavat heitä ja saavat paljon rahaa. Tämä vaikuttaa lapseen ja he luulevat tällä tavalla saavat helposti rahaa. "

Vanhemmat pitivät tärkeänä suomen kielen oppimista, jotta he voivat tukea paremmin lapsia koulunkäynnissä ja pystyisivät pärjäämään elämässä paremmin.

"haluan osata paremmin suomen kieli . jotta pystyy paremmin tukemaan lapsen koulunkäyntiä. kun asutaan tässä maassa täytyy sopeutua enemmän kieli on avain on sillä pääsee mihin vaan , eteenpäin"

5 Johtopäätökset

Vanhempien keskusteluissa nousi esille koetut traumat, kulttuurierot, integroitumisen haasteet sekä yksinhuoltajuus. Vanhemmilla oli tarvetta keskustella ja heitä askarrutti erityisesti yksinhuoltajuus, kielivaikeudet, kulttuurierot ja uskonnollisuus. Vanhemmilla saattoi olla mielessä muuton ja omassa maassa lähiaikoina tapahtuneiden sotien vaikutukset. Tuen tarve omaan vanhemmuuteen tuli esille vanhempien puheissa.

Perheen selviytymisessä, resilienssissä, korostuu se, miten perheen jäsenet löytävät tavan säilyttää oman hyvinvointinsa ja samalla vastaavat toisten perheenjäsenten tarpeisiin. Vanhemman kyky ymmärtää kriisit ja tapa kommunikoida kriisitilanteesta sekä murroksen aiheuttavista siirtymisestä välittyy lapsen sopeutumiseen. Se vaikuttaa myös lapsen tapaan antaa merkitystä omalle kokemukselle. Traumaattiset tapahtumat, menetykset ja hyvin stressaavat olosuhteet vaikuttavat koko perheeseen ja välittyvät suhteiden verkostossa. Ne vaikeuttavat perheeseen toiminnallisena systeeminä ja vaikuttavat perheenjäsenten sopeutumiseen sekä heidän välisiin suhteisiin. (Poijula 2018, 153–155.)

Niin vanhempien kuin lasten vastauksissa korostui koulun merkitys. Koulua pidetään tärkeänä hyvinvoinnin lähteenä. Vanhemmat pitivät opettajia merkittävänä toisena kasvattajana. Lapset viettävät neljäsosan vuorokaudestaan koulussa, ja koulun sujuminen vaikuttaa suoraan lasten hyvinvointiin. Menestyminen oli tärkeää sekä lapsille että vanhemmille.

Akkulturaation onnistumisen kannalta on tärkeää, että vanhemmat pystyvät vanhempina antamaan tarpeenmukaista tukea lapsilleen. Lapset etsivät muualta tukea huomattuaan, etteivät vanhemmat pysty tukemaan heitä. (Turtiainen & Hiitola 2015, 12–13.) Vanhempien epätietoisuus ympäröivästä kulttuurista voi aiheuttaa pelkoa tai turhautumista niin, ettei oteta aktiivista roolia, koska ei uskota omiin vaikuttamismahdollisuuksiin tai tietoon. Toisaalta voidaan asettaa liian ”tiukkoja rajoja”, koska pelätään, että lapset voivat eksyä ”väärälle tielle”. Vanhempien vertaistuki ja keskustelut ovat merkittävässä roolissa, koska näin vanhemmat saavat tukea ja kuulevat muiden ajatuksia riittävästä vanhemmuudesta.

Akkulturaatioprosessi ei luo pelkästään negatiivisia seurauksia, se myös vahvistaa yksilön resilienssiä. Tutkimukset osoittavat erityisesti integraatiolla olevan myönteisiä psykologisia vaikutuksia. Sen on todistettu tuovan yksilölle vähemmän akkulturaatiostressiä ja lisäävän itsetuntoa. Osallisuus kahteen kulttuuriin antaa hyvän

sosiokulttuurisen pohjan ja yhteenkuuluvuuden tunteen molempiin kulttuureihin. (Sommarhem 2012, 12–18.)

Lapset pitivät tärkeänä kaverisuhteita ja vanhemmat sanoivat tukevansa lasten kaverisuhteita muun muassa kuljettamalla lapsia synttäreille. Vanhemmat toivat huolensa kavereiden negatiivista vaikutusta sekä koulukiusaamisesta. Kouluterveyskyselyn mukaan kiusaamista kokee viikoittain 6–7 prosenttia koululaisista. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksessa viitataan Salmivalliin, jonka mukaan koulukiusaaminen on suuri vaara lasten hyvinvoinnille, ja vaikuttaa heidän terveyteensä, koulumenestykseensä ja kaverisuhteisiin pitkäaikaisesti. (Hästbacka 2018, 10.)

Rajojen kokeileminen herätti vanhemmissa epävarmuutta. Vanhemmat eivät olleet varmoja, miten tulee asettaa rajoja, johon he kaipasivat tukea ja keskustelua. Tässä saattaa olla kysymys eritahtisesta akkulturaatiosta, jolloin lapset sopeutuvat nopeammin ympäristöönsä kuin vanhemmat. Akkulturaatiokuilu viittaa siihen, että vanhempien ja lasten kotoutuminen tapahtuu eri tahdissa. Siinä on tärkeintä, että vanhemmat pystyvät vanhempina antamaan tarpeenmukaista tukea lapsilleen. Lapset etsivät muualta tukea huomattuaan, etteivät vanhemmat pysty tukemaan heitä. (Turtiainen & Hiitola 2015, 12–13.) Vanhempien epätietoisuus ympäröivästä kulttuurista voi aiheuttaa pelkoa tai turhautumista niin, ettei oteta aktiivista roolia koska ei uskota omiin vaikuttamismahdollisuuksiin tai tietoon. Toisaalta voidaan asettaa liian ”tiukkoja rajoja”, koska pelätään, että lapset voivat eksyä ”väärälle tielle”. Vanhempien vertaistuki ja keskustelut ovat merkittävässä roolissa, koska näin vanhemmat saavat tukea ja muita ajatuksia riittävästä vanhemmuudesta.

Yhtenä vanhempien stressiä vähentävänä tekijänä toimii vertaistukiryhmät. Vertaistukiryhmässä samanlaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset jakavat omia kokemuksiaan ja tukevat toisia samanlaisessa tilanteessa olevia vanhempia. Tarkoituksena on etsiä yhtymäkohdat ja joissakin tilanteissa hyväksyä oma tilanne, jos ei pystytä saamaan olosuhteisiin muutosta. Vertaistoiminnassa korostuu yhteisöllisyys, joka tulee esille sosiaalisista suhteista, vuorovaikutuksesta ja välittämisestä. Yhteisöllisyyden keskeinen periaate on, että vuorovaikutus onnistuu ja se saa aikaan merkityksellisyttä. (Mikkonen & Saarinen 2019.)

Riittävän vanhemmuuden ominaisuudeksi on kuvailtu vanhemman kyky säilyttää psyykkisen tasapainonsa ja taito muodostaa ja ylläpitää pitkäaikaisia ihmissuhteita.

Lisäksi vanhempien on osattava erottaa omat ja lapsen tarpeet toisistaan sekä kyky eläytyä lapsen asemaan.

Yksinhuoltajuus nousi esiin vanhempien keskusteluissa. Siihen saattoi liittyä häpeää ja puutteellisuuden tunnetta. Vanhemmat miettivät miten lasten kysymyksissä puuttui yksinhuoltajuuden näkökulmaa. He halusivat tätä aihetta puida lisää ja miettiä sen vaikutuksia lapsiin. Usra-hankkeessa järjestetään viikoittaisia ryhmäkeskusteluja, joissa käydään vanhemmuuteen liittyviä asioita läpi. Tämä voisi olla yksi tärkeä teema, jota voidaan käydä suljetussa ryhmässä ja tarvittaessa kutsua kokemusasiantuntijoita ja muita asiantuntijoita jakamaan ajatuksia.

Lapset korostivat, että he voivat vaikuttaa osaan päätöksistä, kun vanhempien mielestä lasten mielipiteitä kysytään monestakin asiasta. Vanhemmat kertoivat, että he selvittävät lasten mielipiteitä keskustelemalla ja myös osaavat lukea lapsen tarpeita heidän mielialastaan.

5.1 Aineiston luotettavuus

Tässä tutkimuksessa on noudatettu tiedeyhteisön vaatimia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Tulokset on tallennettu ja esitetty asianmukaisesti. Tutkimuksessa on myös käytetty eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimukseen osallistujat saivat sekä kirjallisen että suullisen perehdytyksen. Sekä lapsilta että vanhemmilta pyydettiin lupa ja suostumus osallistua haastatteluun. (Liite 2) Osallistujille on kerrottu osallistumisen olevan vapaaehtoista ja että sen voi keskeyttää milloin vaan. Kaikki osallistujat osallistuivat omasta vapaasta tahdostaan. Vanhemmille on kerrottu myös työpajaan osallistumisen olevan vapaaehtoista. Opinnäytetyössä on otettu itsemääräämisoikeus huomioon ja suojattu osallistujien yksityisyyttä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Lapsia haastatellessa on huomioitu tilanteeseen vaikuttavat tekijät. Haastattelukysymykset olivat henkilökohtaisia ja lapset saattoivat epäillä haastattelijan tarkoitusta. Sama suhtautuminen saattoi olla myös vanhemmilla. Olemme kertoneet haastattelun tarkoituksen sekä arabian että suomen kielellä. Lasten kanssa on oltava pitkä luottamussuhde, jotta he pystyvät luotettavammin kertomaan heidän

henkilökohtaisista asioistaan. Hankkeen muut työntekijät olivat joillekin lapsille jonkin verran tuttuja, mutta tämän opinnäytetyön tekijä näki lapsia ensimmäistä kertaa, mikä myös vaikutti tilanteen jännittävyyteen. Haastattelun alussa yritettiin vähentää jännitystä kysymällä koulusta ja kiinnostuksen kohteista.

Usein haastattelu tapahtui koulupäivän jälkeen, jolloin lapsissa näkyi pitkän päivän väsymys ja malttamattomuus viettää vapaa-aikaa. Suomen kielen haastavuus ja vaikeus ymmärtää mitä haastattelija tarkoitti kysymyksillä, vaikeutti tilannetta. Tarvittaessa kysymyksiä tarkennettiin välttämällä lasten ohjaamista tiettyyn suuntaan. Lapset saattoivat vastata ” en tiedä”. Silloin kysyttiin samaa kysymystä eri tavalla sallien myös oikeus olla tietämättä tai vastaamatta asiaan. Haastattelukysymyksiä oli 15 kysymystä. Niiden lisäksi saatettiin kysyä pieniä tarkentavia kysymyksiä. Kysymykset saattoivat pitkästytää lapsia ja viimeisissä kysymyksissä jotkin lapset alkoivat olla jo väsyneitä.

Työpajoissa vanhemmille on tärkeää säilyttää omat kasvonsa, ja omasta vanhemmuudesta ja perheen asioista puhuminen on voinut olla monelle arka tilanne. Useammalla saattaa olla maahanmuuton lisäksi parisuhteeseen liittyviä haasteita sekä yksinhuoltajuutta.

Työpajassa keskusteluun vaikutti vanhempien oma persoonallisuus sen suhteen, kuinka valmiita he olivat keskustelemaan, sekä koulutustaso, joka vaikutti itseilmaisuuksiin ja kysymysten ymmärtämiseen mahdollisesti monipuolisemmin. Keskustelut rönsyilivät varsinkin niissä tilanteissa, kun vanhemmat eivät ymmärtäneet kysymystä tai he eivät halunneet vastata kysytyyn kysymykseen. Vanhemmat saattoivat myös vastata toivotulla tavalla ja antaa positiivisemmän kuvan kuin mikä todellisuus ehkä saattoi olla. Mielestäni tämä ei häirinnyt tätä opinnäytetyötä, koska tarkoituksena ei ollut kaivaa ongelmia vaan tuoda esille perheiden kokemuksia ja luoda vanhemmille keskustelutilaisuus, jolla kehittää hankkeen työskentelyä vanhempia ja lapsia enemmän tukevaksi.

Mielestäni tieto toivotusta vastauksesta myös kertoo vanhemmilla olevan hyvä käsitys siitä, miten asioiden kuuluu mennä, ja siinä on tutkittava, mitkä asiat estävät toivottua muutosta. Ratkaisukeskeinen ajattelu korostaa, että jokaisella itsellään on valmiiksi ratkaisuja, joka tässäkin tilanteessa näkyi. Työntekijän rooliin kuuluu lisätä asiakkaan toivoa muutoksen mahdollisuutta kohtaan ja etsiä yhdessä tilanteita missä ehkä muutos on jo pienin määrin tapahtunut.

6 POHDINTA

Maahanmuuttajien määrä on kasvanut tasaisesti Suomessa ja varsinkin pääkaupunkiseudulla prosenttiosuus alkaa olla jo merkittävä. Monessa koulussa ja päiväkodissa lapset puhuvat montaa eri kieltä omana äidinkielenään. Koulujen ja päiväkotien ongelmat ovat ilmeisiä tällä hetkellä ja etsitään erilaisia ratkaisuja. Keskustelupalstoissa nähdään maahanmuuttajia syyttelevää sävyä ja ilmapiiri saattaa olla rassistista.

Maahanmuuttajavanhemmat ovat uuden edessä, kun kaikki omat vanhat taidot kyseenalaistuvat muuton yhteydessä ja on opittava uusia taitoja pärjätäkseen sekä yksilönä, perheenä että vanhempana. Monella saralla vanhemmat voivat saada kolhun itseluottamukseensa, kun ei enää vanhat taidot riitä. Maahan muuttanut vanhempi ei ehkä ole enää samanlaisissa töissä tai samassa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa kuin ennen. Identiteetin uudelleen rakentuminen vaatii aikaa, jossa samalla on osattava olla lasta tukeva ja ymmärtävä vanhempi.

Vanhemmuus on taito, joka siirtyy omista vanhemmista ja kulttuurista, mutta sitä opitaan myös matkan varrella. Uudessa kulttuurissa voidaan joutua kyseenalaistamaan kaikkea mitä on opittu, tai voidaan myös entistä enemmän tukeutua vanhemmilta opittuihin taitoihin. Vanhemmuuden kriittisissä hetkissä monet vanhemmat voivat samalla kampanilla elämän aiheuttamista kriiseistä ja vastoinkäymisestä. Tästä selvittäessä yksin oleminen ja tukiverkoston puuttuminen on vanhemmalle varmasti stressaavaa ja väsyttävää. Uusi ympäristö haastaa myös parisuhteita, joiden toimivuus on myös hyvän perhe-elämän edellytys.

Tätä opinnäytetyötä aloittaessani halusin löytää vastauksia siihen, miten voidaan vanhempia tukea ratkaisukeskeisemmin ja positiivisella näkökulmalla, jotta lisätään heidän uskoa itseensä ja lisätään heidän aktiivisuuttaan etsiä ratkaisuja omiin vanhemmuuteen liittyviin haasteisiin. Tämän muotoileminen tutkimuskysymykseksi oli minulle hankalaa. Menetin ehkä matkalla punaisen langan monta kertaa. Päädyin lopulta siihen, että lapset itse osaavat kertoa mitä he pitävät tärkeänä vanhemmuudessa.

Olen oppinut tämän opinnäytetyön kautta tärkeitä tietoja vanhemmuudesta, akkulturaatioprosessista ja perheen resilienssistä. Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä ja haastava kokemus, koska samalla omassa elämässäni tapahtui muutoksia.

Haastatteluista ei ole saatu laajaa aineistoa, jota voisi yleistää. Kohtaamani lapset olivat vähäpuheisia ja jännittyneitä. Uskoisin, että lasten kanssa pidempi suhde ja ryhmähaastattelun tapainen keskustelu heille vahvalla kielellä olisi onnistunut paremmin.

Työpajat olivat pieni kosketus vanhempien maailmaan, ja pitkä työskentely antaisi enemmän työkaluja ymmärtää vanhempien maailmaa. Toivon, että tämä opinnäytetyö antaa Usra-hankkeen työntekijöille tietoa, jonka he voivat hyödyntää työskennellessään perheiden kanssa.

Lähteet

Berry, J.W 2008. Globalisation and acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*. 32 (2008), 328–336

Castaneda, Anu & Mäki-Opas, Johanna & Jokela, Satu & Kivi, Nina & Lähteenmäki, Minna & Miettinen, Tanja & Nieminen, Satu & Santalahti, Päivi 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Ohjaus 5/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Castaneda, Anu E 2019. Etnisyyden ja syntyperän mukaiset hyvinvointierot ja syrjintä niiden taustalla. Teoksessa *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Toim. Kestilä, L. & Karvonen, S. PunaMusta oy. Helsinki. Saatavilla myös sähköisenä. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisten%20hyvinvointi%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y .Luettu 6.3.2022

Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Toim. Johanna Lammi-Taskula ja Sakari Karvonen. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 6.3.2022'

Hämäläinen, Juha 2002. Avioliitto, perhe ja vanhemmuussuomalaisessa elämänmuodossa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*. Vol 3 Nro 1. Viitattu 18.7.2022. Saatavilla. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/115781/68343>

Hästbacka, Nooro 2018. Monialainen verkostotyö ja koulukiusaminen. Tapaustutkimus Aseman Lapset ry:n K-0 -hankkeesta. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. Luettu 10.2.2023. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/2018_hastbacka_monialainen_verkostotyö_pdf.pdf

Hebbani, Aparna; Obijiofor, Levi & Bristed, Helen 2010. Intercultural communication challenges confronting female Sudanese former refugees in Australia. *The Australasian Review of African Studies*. https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/36047/65736_1.pdf?sequence=1 Luettu 10.5.2022

Helavirta, Susanna 2007. Lasten tutkimushaastattelu : metodologista herkkymistä, joustoa ja tasapainottelua. <https://www.julkari.fi/handle/10024/101030> Luettu 10.5.2022

Helve, Otto; Hakulinen, Tuovi; Hietanen-Peltola, Marke; Mustonen, Katri-Leena & Koponen, Päivikki 2019 *Varhaislapsuus ja kehitys*. Teoksessa *Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista*. Toim. Anu E Castaneda. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138298/URN_ISBN_978-952-343-351-9.pdf

Hytönen, Juhani 2007. *Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä*. Wsoy oppimateriaalit oy. Helsinki

In-Sook, Lee & Eunjung, Kim 2022. 1 Effects of parenting education programs for refugee and migrant parents: a systematic review and meta-analysis. *Child Health Nurs Res*. 2022 Jan; 28(1): 23–40.

Joutsenniemi, Kaisla & Lipponen, Krisse 2015. Resilienssi ja posttraumaattinen kasvu. Suomen Lääkärilehti 39/2015 vsk 70. https://www.lti.fi/wp-content/uploads/2016/04/Resilienssi_ja_posttraumaattinen_kasvu-2.pdf

Kalliomaa, Milla & Iivonen, Esa 2017. Hyvinvoinnin ja terveyden perusta rakentuu lapsuudessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Luettu 4.3.2022. <https://www.mll.fi/kannanotot-ja-lausunnot/hyvinvoinnin-ja-terveyden-perusta-rakentuulapsuudessa/>

Keski-Nisula, Kaisa 2007. Maahanmuuttajien integraatio Turun työmarkkinoille: työllistyneiden näkökulma. Turun Yliopisto. Viitattu 3.9.2023 Microsoft Word - graduKaisaK-N.doc (doria.fi)

Kieliverkosto 2022. Kansoja yhdistävä ja erottava arabia. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2018/kansoja-yhdistava-ja-erottava-arabia>. Luettu 10.5.2022

Kivijärvi, Salla; Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Toim. Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina. Ps-kustannus Jyväskylä.

Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (ss. 73—87). Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuusio, Hannamaria; Skogberg, Natalia & Mustonen, Katri-Leena 2019. Perhesuhteet ja yhteydenpito läheisiin. Teoksessa Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista. Toim. Anu E Castaneda.

Lakkis, Najla A.; Osman Mona H.; Aoude, Lara C.; Maalouf, Cosette J; Issa, Hanane G & Issa, Ghassan M. A Pilot Intervention to Promote Positive Parenting in Refugees from Syria in Lebanon and Jordan.

<https://fjfsdata01prod.blob.core.windows.net/articles/files/510034/pubmed-zip/.versions/1/.package-entries/fpsyt-11-00257.pdf?sv=2018-03-28&sr=b&sig=%2BhgLZFA3VgduV1UJg%2FBgeaqvDd6Wal%2BVBgwUAsuzADo%3D&se=2022-05-12T14%3A04%3A47Z&sp=r&rscd=attachment%3B%20filename%2A%3DUTF-8%27%27fpsyt-11-00257.pdf> Luettu 12.5.2022

Lastensuojelulaki 417/2007. Voimaantulo 13.4.2007. Saatavana sähköisesti osoitteessa. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Luettu 28.2.2022

Lindfors, Eila 2011. Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa Lapsen ja nuoren hyvä arki Päivi Marjanen & Eila Lindfors (toim.). Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa. Saatavilla <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114734/Laurea%20julkaisut%20B41.pdf?sequence=1&isAllowed=y> myös

Lipponen, Krisse 2020. Resilienssi arjessa. Kustannus oy Duodecim. Helsinki

Metsäpelto, Riitta-Leena & Pulkkinen, Lea 2004. Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky. Psykologia 03/04. Luettu 24.2.2023. https://www.researchgate.net/profile/Riitta-Leena-Metsaepelto-2/publication/272478990_Vanhempien_kasvatustyyli_ja_psykososiaalinen_toimintakyk

[y/links/5538d4550cf2239f4e79be62/Vanhempien-kasvatustyyliit-ja-psykososiaalinen-toimintakyky.pdf](https://www.kompassi.org/vertaistuki-voimavarana/)

Mikkonen, Irja & Saarinen, Anja 2019. Vertaistuki voimavarana. Luettu 25.2.2023.
<https://www.kompassi.org/vertaistuki-voimavarana/>

Pelastakaa lapset ry 2022A. Usra – Perheenä Suomessa -hanke.
<https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/pakolaisuus-ja-lapset-liikkeella/usra-perheena-suomessa-hanke/> Luettu 10.5.2022

Pelastakaa lapset ry 2022B. Keitä me olemme. <https://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/keita-me-olemme/>. Luettu 10.5.2022

Pelastakaa Lapset ry 2022C. Työkalu: Haastattelu.
<https://www.pelastakaalapset.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/palvelumuotoiluprosessi/tutustu-ja-yymmarra/haastattelu/>. Luettu 10.5.2022

Perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 21.2.2022

Pojjula, Soili 2018. Resilienssi: muutosten kohtaamisen taito. Kirpaja. Helsinki

Positiivinen kasvatus 2022. Positiivisen kasvatus pähkinäkuoressa.
<https://positiivinenkasvatus.fi/>. Luettu 16.5.2022.

Positiivinen psykologia 2022. Positiivinen psykologia. Tiede hyvinvoinnin taustalla.
<https://positiivinenpsykologia.fi/positiivinen-psykologia/>. Luettu 17.5.2022

Positiveparenting.com 2022. What is Positive Parenting? 33 Examples and Benefits.
<https://positivepsychology.com/positive-parenting/>. Luettu 16.5.2022

Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Toim. Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina. Ps-kustannus Jyväskylä

Säävälä, Minna 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki. Saatavilla myös <https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/koti-koulu-ja-maahan-muuttaneiden-lapset/> Luettu 17.3.2022

Sisäministeriö 2022. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan.
<https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> Luettu 10.5.2022.

Skogberg, Natalia; Koponen, Päivikki; Mustonen, Katri-Leena; Omar, Awa Ahmed Haji; Tiittala, Paula; Snellman, Olli & Castaneda, Anu E 2019. Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138298/URN_ISBN_978-952-343-351-9.pdf Luettu 10.5.2022

Sommarhem, Heini Anniina 2012. Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteys psyykkiseen hyvinvointiin. Helsingin Yliopisto. Kansi (core.ac.uk)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2018. Yhteinen lähestymistapa monitoimijaiseen / monialaiseen arviointiin - esimerkkinä Australian Common Approach -malli power point esitys. Luettu 1.8.2022.
<https://thl.fi/documents/605877/3817914/M%C3%A4kel%C3%A4.pdf/8dd704aa-ab8e-46fe-8a50-d61d483a4d0d>

Tilastokeskus 2022. Vieraskieliset.

<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html#ika>. Luettu 10.5.2022

Turtiainen, Kati & Hiitola, Johanna 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille. Ammattilaisten ja perheiden kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74942/TEMjul_68_2015_web_17112015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 8.3.2022

Uusitalo-Malmivaara, Lotta 2014. Positiivisen psykologian voima. E-kirja

Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Veijalainen Mia & Rautelin, Sini 2019. Osallisuusviikko. Toimintamalli vanhempien osallisuuden vahvistamiseen perhekeskuksissa. YAMK opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/268011/Rautelin_Sini__Veijalainen_Mia.pdf?sequence=2 Luettu 13.5.2022

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 1991.

https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf Luettu 13.5.2022

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tällä suostumuksella pyydetään lupaa haastatella huollettavasi. Haastattelu liittyy opinnäytetyöhön, jonka toteuttaa sosionomi yamk opiskelija Yildiz Afarin. Opinnäytetyö tutkii arabiankielisten lasten kokemuksia ja ajatuksia hyvinvoinnista ja vanhemmuudesta. Opinnäytetyöhön sisältyy lasten haastatteluja ja vanhempien työpajatyöskentelyä.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua/huollettavaani haastatellaan _____ ja antamiani/hänen antamia tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa minun/huollettavani hoitoon/asiakassuhteeseen/työsuhteeseen.

Päiväys

Tutkittavan/huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Lisätietoja: Yildiz Afarin, sosiaalialan Yamk opiskelija

Liite 1 Taustakysymykset lapsille

1. Mikä on ikäsi?
2. Kauanko olet ollut Suomessa?
3. Mistä muutit Suomeen?
4. Mikä on äidinkielesi?
(Sukupuoli: TYTTÖ/POIKA)
5. Mikä on hyvää sinun perheessäsi? (Mikä tekee iloiseksi, mistä tykkäät?)
6. Mitä tarvitset, että sinulla on hyvä olla?
7. Milloin sinulle tulee paha mieli kotona?
8. Mitä teet vanhempien kanssa? Äiti/Isä? Muu huoltaja?
9. Mitä haluaisit tehdä heidän kanssaan?
10. Mistä sinä voit päättää? Mistä vanhemmat päättävät?
11. Mitkä asiat ovat olleet erilaisia Suomessa kuin maassa, josta muutit Suomeen?
12. Onko jotain ikävä? Mitä kaipaat?
13. Mitä Suomessa asumisessa on parasta?
14. Auttaako joku teidän perhettänne? Kuka? Missä asioissa?
15. Keneltä pyydät apua, kun tarvitset. Missä asioissa pyydät apua? (tämä siis myös viittaa kodin ulkopuolelle)